

TİYATRO

BABA

August Strindberg

August Strindberg

BABA

Çeviren: A. Turan Oflazoğlu

Tiyatro

AUGUST STRINBERG

BABA

ÇEVİREN: A. TURAN OFLAZOĞLU

TİYATRO YAYINLARI

KAPAK TASARIM: GRAFO

ePub DÜZENLEME: TİYATRO YAYINLARI

BİRİNCİ SÜRÜM: TEMMUZ 2014

Johan August Strindberg

(d. 22 Ocak 1849, Stockholm -ö. 14 Mayıs 1912, Stockholm) İsveçli oyun yazarı, romancı.

Oyunları, romanları ve kısa öyküleriyle tanınır. Yaklaşık yarısı tiyatro oyunu olan 120 kadar eser üreten Strindberg, Avrupa ve Amerikan tiyatrosu üzerinde büyük etkisi olmuş bir yazardır. Toplumsal eleştiriler içeren ve bir yandan da kadın-erkek çatışmasını konu edinen oyunlar yazmıştır; Bayan Julie, Ölüm Dansı, Rüya Oyunu, Hayalet Sonatı gibi oyunları günümüzde de dünya sahnelerinde sıklıkla oynanır.

Strindberg edebiyatçılığının yanı sıra astronomi, kimya, zooloji gibi bilimlerle amatör olarak ilgilenen bir bilimadamı; fotoğrafçılık, resim, sinoloji (Çinbilimi) ile uğraşan çok yönlü bir kişi idi.

100. ölüm yıldönümü olan 2012, "Strindberg yılı" ilan edilerek çeşitli etkinliklere vesile olmuştur.

İçindekiler

KIŞILAR

BİRİNCİ PERDE

İKİNCİ PERDE

ÜÇÜNCÜ PERDE

KİŞİLER

Yüzbaşı

Laura (Yüzbaşı'nın karısı)

Bertha (Yüzbaşı ile Laura'nın kızı)

Doktor Östermak

Rahip

Dadı

Nöjd

Emireri

BİRİNCİ PERDE

(Yüzbaşı'nın evinde bir oturma odası. Geride, sağa doğru bir kapı. Odanın ortasında büyük bir masa, üzerinde gazeteler, dergiler. Sağda, deri kaplı bir sedir, bir de masa. Sağ köşede, kâğıt kaplı bir kapı. Solda bir yazı masası, üzerinde sarkaçlı bir saat; ve öbür odalara açılan bir kapı. Duvarlara asılı silahlar: Tüfekler, av çantaları. Kapıya yakın askılarda asker paltoları. Büyük masanın üzerinde yanan bir lamba.

Yüzbaşı ile Rahip sedirde oturmaktalar. Yüzbaşı'nın üzerinde yarı resmi bir üniforma, ayağında mahmuzlu çizme. Rahip siyahlar giyinmiş, boynunda, rahiplik yakası yerine beyaz bir kravat. Pipo içmekte. Yüzbaşı kalkar, zili çalar. Emireri girer.)

EMİRERİ : Buyurun komutanım.

YÜZBAŞI : Nöjd orda mı?

EMİRERİ: Nöjd mutfakta, komutanım, emir bekliyor.

YÜZBAŞI : Yine mutfakta ha! Derhal buraya gönder onu!

EMİRERİ : Başüstüne komutanım.

(Çıkar.)

RAHİP : Ne var, n'oluyor?

YÜZBAŞI : Alçak herif, hizmetçi kızlardan biriyle başladı yine eski oyunlarına. Ne mendebur adammış yahu!

RAHİP : Nöjd mü? Geçen bahar da aynı haltı karıştırmamış mıydı o?

YÜZBAŞI : Hatırladın, değil mi? Bana bak, şuna iki laf etsene; iyi adamdır, belki etkisi olur. Benim ne dövdüğüm kaldı, ne sövdüğüm, ama hiçbiri iz bırakmadı üzerinde.

RAHİP: Demek ona öğüt vermemi istiyorsun. Peki ama, Tanrı sözü, bir süvari askeri üzerinde nasıl bir iz bırakır sanıyorsun?

YÜZBAŞI : Doğrusu, sevgili kayınbiraderim, hiçbir iz bırakmaz benim üzerimde, bilirsin...

RAHİP: Bilmez miyim!

YÜZBAŞI : Ama onun üzerinde... Bir deneyiver canım! *(Nöjd girer.)* Yine ne haltlar karıştırdın Nöjd?

NÖJD : Tanrı korusun sizi yüzbaşım, ama burda söyleyemem; rahibin yanında olmaz.

RAHİP : Aldırma bana, delikanlı.

YÜZBAŞI : Söyle, yoksa karışmam ha!

NÖJD : Şey, komutanım... şöyle oldu. Gabriel'le gitmiştik, dans etmeye; sonra, sonra şey, Ludwig dedi ki...

YÜZBAŞI : Ludwig'le ilgisi ne bunun? Konuyu değiştirme.

NÖJD : Şey, sonra Emma dedi ki: "Ahıra girelim," dedi...

YÜZBAŞI : Yaa! Seni yoldan çıkarana Emma oldu desene.

NÖJD : Eh, aşağı yukarı. Yani, demem şu ki, kızın gönlü olmazsa, iş çıkmaz.

YÜZBAŞI : Son defa soruyorum: Çocuğun babası sen misin değil misin?

NÖJD: Nereden bilinir?

YÜZBAŞI : O da ne demek? Bilmiyor musun?

NÖJD : Hayır, şey komutanım, bu hiçbir zaman bilinmez.

YÜZBAŞI : Senden başka erkek var mıydı ki?

NÖJD : O zaman yoktu. Ama sonradan olup olmadığı bilinmez ki.

YÜZBAŞI : Yani suçu Ludwig'in üstüne atmaya mı çalışıyorsun? Bu mu niyetin?

NÖJD : Suçu kimin üstüne atacağını bilmek kolay değil ki.

YÜZBAŞI : İyi ama: "Seninle evleneceğim," demişsin Emma'ya.

NÖJD : Şey, öyle söylemeden olmaz ki...

YÜZBAŞI (*Rahip'e*): Ne korkunç!

RAHİP : Malum hikâye! Hadi Nöjd! Çocuğun babası sen misin değil misin, bunu bilecek kadar erkeksin sen.

NÖJD : Şey, bu işte parmağım oldu elbette, ama rahip efendi, siz de bilirsiniz ki, bir şey çıkmaz bundan!

RAHİP : Bak delikanlı, şimdi seni konuşuyoruz. Kızcağızı çocukla birlikte yüzüstü bırakacak değilsin herhalde! Onunla evlenmen için seni zorlayamazlar, ama çocuğa bakman gerekir. Sana düşer bu.

NÖJD : Ludwig'in de bakması gerek öyleyse.

YÜZBAŞI : O zaman bu işe yargıç bakar. Ben bu düğümü çözemem, hem bana ne canım! Yallah!

RAHİP : Bir dakika Nöjd! Hım! Bir kızı böyle çocukla birlikte yüzüstü bırakmak namussuzluk değil mi sence? Ha, ne dersin?

NÖJD : Şey, çocuğun babası olduğumu bilsem, evet; ama rahip efendi, hiçbir zaman bilinmez ki bu! Ömrüm boyunca başkasının dölü uğruna çalışıp didinmek de eğlenceli bir şey olmasa gerek. Siz de, yüzbaşım da anlamalısınız bunu!

YÜZBAŞI : Çık dışarı!

NÖJD : Baş üstüne komutanım, Tanrı sizden razı olsun!

YÜZBAŞI : Mutfaktan da uzak dur, alçak herif! (*Nöjd çıkar.*) Neden azarlamadın onu?

RAHİP : Ne demek? Azarlamadım mı?

YÜZBAŞI : Azarlamadın ya, orda oturmuş kendi kendine mırıldanıyordun!

RAHİP : Doğrusunu istersen, ne diyeceğimi bilemedim. Elbette yazık kıza, ama oğlana da yazık. Ya çocuğun babası değilse? Kız, yavruyu öksüzler yurdunda dört ay emzirir, ondan sonra da bakan olur. Ama oğlan emziremez ki çocuğu. Kız ilerde saygıdeğer bir ailenin yanına girer; ama oğlan ordudan atılırsa, bütün geleceği mahvolabilir.

YÜZBAŞI : Ruhum hakkı için, yargıcın yerinde olup bu davaya bakmak isterdim! Belki oğlan büsbütün suçsuz değil, orası bilinmez. Ama bir şeyi bilebiliriz: Bu işte suçlu olan biri varsa, o da kız.

RAHİP : Doğrusu, kimseyi yargılamak istemem. Peki ama, bu mübarek iş araya girmeden, neyi konuşuyorduk biz? Ha, Bertha'nın vaftiz yemininin kilisede yenilenmesini değil mi?

YÜZBAŞI : Yemin yenilenmesinden çok, genel eğitimini, bütün geleceğini konuşuyorduk. Bu ev kadınla dolu, hepsi de benim çocuğuma biçim vermeye kalkıyor. Kayınvalidem onu ispritzmacı yapmak istiyor; Laura, ressam olmasını diliyor; dadı onu Metodist, ihtiyar Margaret ise Babtist yapmak hevesinde, hizmetçi kızlar da İsa'nın Kurtuluş Ordusuna sokmak

istiyorlar. Böyle yamalı bohça gibi kişilik kurulur mu? Ben ki, onun içgüdülerine kılavuzluk etmeye en çok hakkı olan kişiyim, ne yapsam baltalıyorlar. Onun için çocuğu burdan uzaklaştırmam gerek.

RAHİP : Pek çok kadın yönetiyor evini!

YÜZBAŞI : Ne diyorsun! Kaplanla dolu bir kafese girmek gibi bir şey: Ateşten kıpkızıl kesilmiş demirlerimi burunlarına doğru tutmasam, her an parça parça edebilirler beni! Gül bakalım, koca alçak, sana göre hava hoş! Kız kardeşinle evlenmem yetmiyormuş gibi, bir de ihtiyar üvey anneni yıktın üzerime.

RAHİP : Hay Allah! İnsan kendi evinde nasıl katlanır üvey anneye!

YÜZBAŞI : Ya ya, üvey anneni bir başkasının evine kayınvalide olarak yerleştirmek daha bir işine gelir elbette.

RAHİP : Eh, ne yapalım, hepimiz bir yük taşımaktayız.

YÜZBAŞI : Evet, ama ben payıma düşenden fazlasını taşıyorum. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de ihtiyar dadım var, hâlâ önlük takıyormuşum gibi davranıyor bana. Çok iyi bir insan, ona ne şüphe, ama burda işi yok!

RAHİP: Evindeki kadınları düzene sokmaya bak enişte! Fazla fırsat veriyorsun onlara.

YÜZBAŞI : Kadınlar nasıl düzene sokulur, söyler misin bana dostum?

RAHİP : Doğrusunu söylemek gerekirse — gerçi Laura benim kardeşimdir — ama öteden beri huysuzdur biraz.

YÜZBAŞI : Laura'nın zayıf yönleri var şüphesiz, ama önemli şeyler değil bunlar.

RAHİP : Hadi hadi, bilirim ben onu!

YÜZBAŞI : Romantik düşüncelerle büyütüldüğü için, hayata uymak her zaman güç geldi kendisine. Ama ne de olsa benim karım ve...

RAHİP : Ve senin karın olduğu için, kadınların en iyisi olması gerek. Hayır enişte, senin değil, onun elinde dizginler.

YÜZBAŞI : Her neyse, bütün ev çığırından çıktı. Laura, Bertha'dan ayrılmak istemiyor, bense kızımın bu deliler evinde kalmasına göz yumamam.

RAHİP : Yaa, demek Laura istemiyor? Öyleyse, korkarım çingar çıkacak. Çocukken yere yatar, istediği oluncaya dek, ölü gibi kalırdı öyle. Sonra istediği şeyi elde eder etmez, sessizce geri verirdi: "Benim istediğim bu şeyin kendisi değil ki, dediğim olsun da ne olursa olsun!" diye açıklardı.

YÜZBAŞI : Demek o zaman da öyleydi ha! Him! Arasına o türlü halleri oluyor da, kaygıya düşüyorum kendisi için, herhalde hasta diyorum.

RAHİP : Sen Bertha konusunda ne yapmak istiyorsun ki bir türlü anlaşılamıyorsunuz? Uzlaşma yolu yok mu?

YÜZBAŞI : Onu olağanüstü bir varlık yapmak, ya da kendi kalıbıma dökmek istiyorum sanma. Kızıma pezevenklik edip onu evlenme pazarına uygun biri olarak yetiştirmek niyetinde değilim. Çünkü, sonunda evlenemezse, yaşamak bir dert olur kendisi için. Öte yandan, uzun bir yetişme dönemini gerektiren bir erkek mesleğine girmesini de istemiyorum, çünkü evlendi mi hepsi boşa gider.

RAHİP : Peki, niyetin ne?

YÜZBAŞI : Öğretmen olmasını istiyorum. Evlenmezse, kendi başının çaresine bakabilir; hiç değilse,

kendi kazançlarıyla ailelerini geçindirmek zorunda kalan o zavallı öğretmenlerden geri kalmaz. Evlenecek olursa, kendi çocuklarını eğitir. Doğru düşünmüyor muyum?

RAHİP : Doğru düşünüyorsun, evet, ama kızdaki o sanat yeteneği ne olacak? Körlenirse, yazık olmaz mı?

YÜZBAŞI : Hayır. Denemelerini, ünlü bir ressama göstermişim: "Bunlar okulda öğrenilen cinsten şeyler ancak," demişti. Derken züppenin biri geldi bu yaz, sözde daha iyi anlarmış bu işlerden: "Kızınız dahi," dedi; bunun üzerine davayı Laura kazandı.

RAHİP : Adam kıza âşık mıydı?

YÜZBAŞI : Hiç şüphem yok.

RAHİP : Öyleyse Tanrı yardımcın olsun dostum, çünkü ben hiçbir çıkar yol göremiyorum. Ama çok can sıkıcı bir şey bu; bana öyle geliyor ki, Laura'yı destekleyenler de var... *(Öbür odaları göstererek)* Orada.

YÜZBAŞI : Bundan emin olabilirsin. Bütün ev silahlanmış bulunuyor; laf aramızda, öbür tarafın savaş yöntemi hiç de yığıtçe değil.

RAHİP *(kalkarak)*: Bilmez miyim sanıyorsun?

YÜZBAŞI : Sen de mi?

RAHİP : Ne sandın ya!

YÜZBAŞI : İşin en kötü yanı şu ki, Bertha'nın geleceği orada, nefretin eliyle karara bağlanıyor. Onların dediklerine bakılırsa, erkek, kadının neler başarabileceğini seyretmek için yaratılmış sanki. Bütün gün durmadan aynı şey: Erkeğe karşı kadın. Gitmen gerek mi? Akşam yemeğine kalsa-na! Sana sunacak fazla bir şeyimiz yok, ama kalıver. Biliyorsun, yeni doktoru bekliyorum. Kendisini gördün mü?

RAHİP : Buraya gelirken şöyle bir görür gibi oldum. Dürüst, güvenilir bir adama benziyor.

YÜZBAŞI : Güzel! Benimle birlik olur mu dersin?

RAHİP : Kim bilir. Kadınları ne dereceye kadar tanımış olmasına bağlı.

YÜZBAŞI : Peki ama kalmayacak mısın?

RAHİP : Yo yo, eksik olma dostum, bu akşam evde olacağıma söz verdim, gecikirsem karım merak eder.

YÜZBAŞI : Merak mı eder? Köpürür, desene! Eh, sen bilirsin. Dur paltonu tutayım.

RAHİP : Bu gece hava pek soğuk anlaşılın. Eksik olma! Kendine iyi bak, Adolf. Biraz sinirli görünüyorsun.

YÜZBAŞI : Öyle mi?

RAHİP : Evet. Pek iyi değil misin ne?

YÜZBAŞI : Laura mı soktu bunu kafana? Son yirmi yıldır, sanki bir ayağım çukurdaymış gibi davranıyor bana karşı.

RAHİP : Laura mı? Yo, hayır, sadece kaygılanıyorum senin için. Beni dinle de, kendine iyi bak. Hoşça kal dostum. Peki ama, şu vafiz yemininin yenilenmesi değil miydi senin konuşmak istediğin?

YÜZBAŞI : Yok canım! Ama inan bana, bu iş kendi doğal yolunu tutacak, ceremesini de resmi vicdan çekecek. Ben ne gerçeğe tanıklık edecek biriyim, ne de onun uğruna ölecek biri. Bu gibi şeyler geçti bizden! Karına selamımı söyle.

RAHİP : Hoşça kal Adolf. Laura'ya sevgimi söyle.

(Çıkar. Yüzbaşı yazıhaneyi açıp hesaplara bakmaya koyulur.)

YÜZBAŞI : Otuz dört... dokuz, kırk üç... yedi, sekiz, elli altı.

LAURA (bitişik odadan girerek): Acaba lütfen...

YÜZBAŞI : Bir dakika!... Altmışaltı, yetmiş bir, seksen dört, seksen dokuz, doksan iki, yüz. Ne var?

LAURA : Rahatsız etmiyorum ya?

YÜZBAŞI : Yok canım! Ev içi masrafları herhalde?

LAURA : Öyle, ev içi masrafları.

YÜZBAŞI : Sen hesabı oraya koyuver de ben bir gözden geçireyim.

LAURA : Hesabı mı?

YÜZBAŞI : Evet.

LAURA : Demek artık hesap tutmamız gerek?

YÜZBAŞI : Elbette hesap tutmamız gerek! Durumumuz kötü; iflas edecek olursak, hesap açık çıkar. Yoksa, ihmalden dolayı ceza yeriz.

LAURA : Borcumuz varsa, kabahat bende değil ya.

YÜZBAŞI : Hesabın göstereceği de bu işte.

LAURA : Kiracı kirayı ödemiorsa kabahat bende mi?

YÜZBAŞI : Kiracıyı öylesine candan salık veren kimdi? Sen! Böylesine dağınık kafalı birini — deyim yerinde mi? — ne diye salık verdin?

LAURA : Peki öylesine dağınık kafalı birini sen ne diye kabul ettin?

YÜZBAŞI : Sen adamı buraya sokuncaya dek huzur içinde yemek yiyemez, huzur içinde uyuyamaz oldum da ondan. Kardeşin ondan kurtulmak istediği için istiyordun adamı; annen, ben istemiyorum diye istiyordu onu; dadı, adam Metodist diye istiyordu; ihtiyar Margaret ise, büyükannesini çocukluktan tanıdığı için istiyordu onu. Adamı bu yüzden kabul ettim işte! Etmeseydim, deliler evindeyim şimdi, ya da aile mezarlığında. Neyse, al şu parayı ev içi masraflarıyla senin cep harçlığın. Hesabı daha sonra verirsin.

LAURA (alayla diz bükerek): Çok teşekkür ederim! Peki, madem öyle, sen de dışarda yaptığın masrafların hesabını tutuyor musun bari?

YÜZBAŞI : O seni ilgilendirmez.

LAURA : Doğru, çocuğumun geleceği beni nasıl ilgilendirmezse, bu da ilgilendirmez. Bu akşamki oturumdan sonra herhangi bir karar verdi mi sayın baylar?

YÜZBAŞI : Ben kararımı çoktan vermişim, bunu aile içindeki biricik dostuma bildirmem gerekiyordu sadece, Bertha şehirde yaşayacak, on beş güne kadar burdan ayrılıyor.

LAURA : Nerde kalacak, sorabilir miyim?

YÜZBAŞI : Sövberg'lerde, avukatın evinde.

LAURA : O serbest fikirlinin evinde ha!

YÜZBAŞI : Şimdiki yasalara göre çocuk, babanın inançlarına uygun olarak yetiştirilir.

LAURA : Annenin de hiç söz hakkı yoktur, öyle mi?

YÜZBAŞI : Hiç mi hiç yoktur! Doğumla kazanılan hakkını, yasalara uygun bir sözleşmeyle satar,

bütün haklarından da vazgeçer. Buna karşılık koca, kadına ve onun çocuklarına bakar.

LAURA : Demek kendi çocuğu üzerinde hiçbir hakkı yoktur kadının?

YÜZBAŞI : Zerre kadar yoktur! Bir şeyi sattın mı, hem onu geri almak hem de parayı alıkoymak olmaz.

LAURA : Ya babayla anne kendi aralarında karar verirlerse?...

YÜZBAŞI : Sonucu ne olur ki bunun? Ben çocuğun şehirde yaşamasını istiyorum, sen evde kalmasını istiyorsun. Bunun matematik ortalaması, çocuğun, istasyonda kalmasını gerektirir, şehirle evi arasında. Görüyorsun, çözülmez bir düğüm bu.

LAURA : Öyleyse kesmeli bu düğümü! Nöjd'ün burda ne işi vardı?

YÜZBAŞI : Meslek sırrı!

LAURA: Bütün mutfağın bildiği bir sır!

YÜZBAŞI : Güzel! Sen de biliyorsun öyleyse!

LAURA : Evet, ben de biliyorum!

YÜZBAŞI : Yargın da hazır mı?

LAURA : Yasaların işi o!

YÜZBAŞI : Yasalar çocuğun babasının kim olduğunu söylemiyorlar.

LAURA : Evet, ama bilinir bu.

YÜZBAŞI : Akli başında kimseler bunun hiçbir zaman biline-meyeceğini söylüyorlar.

LAURA : Ne tuhaf! Çocuğun babasının kim olduğu anlaşılmaz mı?

YÜZBAŞI : Öyleymiş.

LAURA : Aman ne tuhaf! Peki, kadının çocuğu üzerindeki o hakları nasıl kazanıyor baba?

YÜZBAŞI : Baba ancak sorumluluğu üzerine aldığı zaman, ya da sorumluluk ona yüklendiği zaman kazanıyor bu hakları. Fakat evlilikte, babalık konusunda herhangi bir şüphe yoktur.

LAURA : Şüphe yok mudur?

YÜZBAŞI : Umarım yoktur.

LAURA : Ya kadın ihanet etmişse?

YÜZBAŞI : Bu işte söz konusu olamaz o! Bana soracağın başka bir şey var mı?

LAURA : Hayır, yok.

YÜZBAŞI : Öyleyse odama çıkayım. Doktor gelince bildiri-ver bana.

(Yazıhaneyi kapatıp kalkar.)

LAURA: Peki.

YÜZBAŞI (*kâğıt kaplı kapıdan çıkarken*): Gelir gelmez. Kaba davranmak istemiyorum ona, anlıyorsunuz!

LAURA : Anlıyorum

(Elindeki kâğıt paralara bakar.)

ANNE (*İçerden*): Laura!

LAURA : Efendim anne!

ANNE : Çayım hazır mı?

LAURA (*bitişik odaya açılan kapıdan*): Şimdi geliyor!

(*Emireri salonun kapısını açar.*)

EMİRERİ: Doktor Östermark.

(*Doktor girer. Emireri, kapıyı kapatarak çıkar.*)

LAURA (*Doktor'un elini sıkarak*) :Hoş geldiniz Doktor Östermark. Sizi burda görmek sevindirdi beni. Yüzbaşı çıktı, ama hemen dönecek.

DOKTOR: Bu kadar geç uğradığım için özür dilemeliyim; bazı hastaları ziyaret etmem gerekti de.

LAURA : Oturmaz mısınız?

DOKTOR: Teşekkür ederim.

LAURA : Evet, şu sıralar hastalık çok arttı; fakat umarım burası iyi gelir size. Böyle ıssız köylerin bulunduğu bir bölgede, hastalarıyla gerçekten ilgilenen bir doktor bulmak çok önemli. Sizin için öyle güzel şeyler işittim ki doktor, umarım çok iyi anlaşırız sizinle.

DOKTOR : Çok nazıksınız ham'fendi. Fakat, buraya yapacağım ziyaretlerin pek azının mesleki ziyaretler olmasını dilerim sizin için. Ailenizin sağlığı, genel olarak, yerindedir sanırım. Sonra...

LAURA : Evet, önemli hastalıklardan uzak kalacak kadar talihliyiz; ama durumlar pek de olması gerektiği gibi değil.

DOKTOR : Öyle mi?

LAURA : Korkarım gönlümüze göre değil.

DOKTOR : Sahi mi? Korkutuyorsunuz beni!

LAURA : Aile içinde bazen öyle şeyler olur ki, şeref ve ödev, bunları dünyadan gizlemeye zorlar insanı.

DOKTOR : Doktorundan değil ama!

LAURA : Hayır. Bu yüzden, bütün gerçeği size daha baştan söylemek ağırlı bir ödev oluyor ya benim için.

DOKTOR : Bu konuşmayı, ben yüzbaşıyla tanışmak şerefine erinceye dek geciktiremez miyiz?

LAURA: Hayır. Benim diyeceklerimi, onu görmeden önce dinlemelisiniz.

DOKTOR : Öyleyse onu ilgilendiriyor bu.

LAURA : Evet, zavallı kocacığım!

DOKTOR : Beni pek bir kaygılandırdınız ham'fendi. Derdiniz ne olursa olsun, bana güvenebilirsiniz.

LAURA (*mendilini çıkararak*): Kocamın aklından zoru var. İşte her şeyi söyledim size, sonra kararı kendiniz verirsiniz.

DOKTOR : Şaşkınlık içinde bırakıyorsunuz beni! Yüzbaşının maden bilimi üstüne yazdığı o ustaca denemeleri hayranlıkla okudum, duru ve güçlü bir aklın belirtilerinden başka hiçbir şey görmedim onlarda.

LAURA : Sahi mi? Eh, bütün akrabalarının yanıldığı anlaşılırsa, pek sevinirim.

DOKTOR : Yine de, ruhu başka yönlerden rahatsız olabilir şüphesiz. Anlatın bana...

LAURA : Bizim korktuğumuz da bu ya! Zaman zaman son derece tuhaf fikirleri vardır. Ailesinin

üzerinde zararlı bir etkisi olmasa, bilim adamı olarak doğal karşılanabilir bu gibi şeyler. Sözcüğü, gördüğü her şeyi satın almaya kalkmak gibi bir deliliği vardır.

DOKTOR : Önemli bu. Ne gibi şeylerdir satın aldığı?

LAURA: Kitap, raflar dolusu kitap, hiçbir zaman da okumaz.

DOKTOR : Bilim adamının kitap alması o kadar korkulacak bir şey değil.

LAURA : Size anlattığım şeylere inanmıyor musunuz?

DOKTOR : Bana anlattığınız şeylere inandığınıza eminim e-fendim.

LAURA : Peki, bir başka gezegende olup biten şeyler mikroskopla görülebilir mi?

DOKTOR : Görebildiğini mi söylüyor?

LAURA : Evet, öyle diyor.

DOKTOR: Mikroskopla?

LAURA : Mikroskopla. Evet.

DOKTOR : Doğruysa, önemli bu.

LAURA : Doğruysa mı! Demek inanmıyorsunuz bana doktor. Ben de kalkmış size aile sırlarımızı açıyorum.

DOKTOR : Ham'fendi, duyduğunuz güven şeref verdi bana. Ama doktor olarak düşüncemi bildirmeden önce, görmem, yoklamam gerek. Yüzbaşı herhangi bir kararsızlık belirtisi, irade bocalaması gösterdi mi?

LAURA : Hiç gösterir mi! Yirmi yıldır evliyiz; şimdiye dek bir tek karar vermedi ki, sonradan değiştirmiş olmasın!

DOKTOR: İnatçı mıdır?

LAURA : Hep kendi dediği olsun ister; ama dediği oldu mu, ilgisi gevşer, her şeyi bana bırakır.

DOKTOR: Önemli bu, dikkatle incelemek gerek, irade, ham'fendi, ruhun belkemiğidir. Ona zarar geldi mi, ruh parça parça olur.

LAURA : Bu uzun, çetin yıllar boyunca onun isteklerini karşılamayı nasıl öğrendiğimi Tanrı bilir. Ah, bir bilseniz neler çektim onun yanında! Bir bilseniz!

DOKTOR : Efendim, derdiniz ta derinden üzdü, etkiledi beni; elimden geleni yapacağıma söz veriyorum. Duyularınıza bütün gönlümle katılıyorum, n'olur, kesinlikle güvenin bana. Değil mi ki bana bunları anlattınız, sizden bir dilekte bulunacağım. Hastanın zihninde yer edecek şeylerden sakının. Kararsız ruhlarda, düşünceler bazen kök salıp sürekli kaygı, hatta saplantı haline gelebilir. Anlıyor musunuz?

LAURA : Yani içine herhangi bir kuşku girmesin diyorsunuz.

DOKTOR : Kesinlikle. Çünkü hasta her şeye öylesine açıktır ki, her şeye inandırılabilir.

LAURA : Haa... anlıyorum. Elbette! *(içerden zil çalar.)* Özür dilerim. Annemin zili. Bir dakika! Ah, işte Adolf geliyor!

(Laura çıkarken, Yüzbaşı kâğıt kaplı kapıdan girer.)

YÜZBAŞI : Oo, demek geldiniz doktor! Hoş geldiniz!

DOKTOR : Memnun oldum yüzbaşım. Böyle üstün bir bilginle tanışmak ne şeref!

YÜZBAŞI : Aman efendim! Ne yazık ki, askeri görevlerden pek zaman kalmıyor araştırma yapmak

için... Bununla birlikte, yeni bir buluşun izinde olduğumu sanıyorum.

DOKTOR: Sahi mi?

YÜZBAŞI : Efendim, göktaşlarının tayflarını incelemekteyim, karbon buldum, yani, organik hayat belirtileri. Buna ne dersiniz?

DOKTOR : Bunu mikroskopla mı görüyorsunuz?

YÜZBAŞI : Hayır efendim, hayır, spektroskopla!

DOKTOR : Elbette spektroskopla! Özür dilerim! Jüpiter gezegeninde neler oluyor, yakında bize anlatabileceksiniz demek!

YÜZBAŞI : Şu anda neler olduğunu değil de, neler olup bittiğini; Paris'teki şu kahrolası kitapçı gönderseydi kitaplarımı! Sanki bütün kitapçılar bana karşı elbirliği etmişler! Düşünün! İki aydır tek cevap almadım siparişlerime, ne yazdığım mektuplara, ne çektiğim o sert telgraflara! Bu beni çıldırtıyor. Ne olduğunu anlamıyorum bir türlü!

DOKTOR : Basbayağı bir dikkatsizlikten başka ne olabilir ki? Bu kadar üzmemeyin kendinizi!

YÜZBAŞI : Peki ama, denememi nasıl bitiririm vaktinde? Berlin'de de aynı yolda çalışıldığımı biliyorum... Ama biz bunu değil, sizi konuşacaktık! Burda oturmak isterseniz, evin şu yanında küçük bir dairemiz var. Yoksa, sizden önceki doktorun yerinde mi kalmak istersiniz?

DOKTOR : Nasıl isterseniz.

YÜZBAŞI : Hayır, siz nasıl isterseniz! Buyurun, söyleyin.

DOKTOR : Buna karar vermek size düşer yüzbaşım.

YÜZBAŞI : Hayır, ben hiçbir şeye karar vermem. Ne istediğinizi söylemek size düşer. Benim için fark etmez.

DOKTOR : Evet ama karar veremiyorum ki...

YÜZBAŞI : Allah aşkına söyleyin be adam ne istediğinizi! hiçbir oyum, hiçbir eğilimim, hiçbir isteğim, hiçbir tercihim yok benim. Siz o kadar güçsüz bir kişi misiniz ki, ne istediğinizi bilmiyorsunuz? Kararınızı verin, yoksa kızacağım ha!

DOKTOR : Ben seçeceksem, burda kalmak isterim.

YÜZBAŞI : Güzel! Teşekkür ederim. *(Zili çalar.)* Hay Allah! Özür dilerim doktor, fakat insanların: "Ha bu ha o, benim için fark etmez" demelerini işitmek kadar sinirlendiren şey yoktur beni! *(Dadı girer.)* Oo, sen misin Margaret! Acaba haberin var mı dadıcığım, şu yandaki odalar doktor için hazırlandı mı?

DADI : Evet yüzbaşım, hazırlandı.

YÜZBAŞI : Güzel! Öyleyse sizi tutmayayım doktor, yorulmuşsunuzdur. İyi geceler! Tekrar hoş geldiniz! Umarım yarın sabah görüşürüz.

DOKTOR : Teşekkür ederim. İyi geceler, yüzbaşım.

YÜZBAŞI : Ha evet, bilmem karım size bizden söz açtı mı, acaba buralar üstüne bir şeyler öğrendiniz mi?

DOKTOR : Eşsiz hanımınız, bir yabancının bilmesi gereken birkaç şey anlattı bana. İyi geceler, yüzbaşım!

(Dadı Doktor'u götürür, sonra döner.)

YÜZBAŞI : Ne o koca hatun? Bir şey mi var?

DADI: Dinleyin Bay Adolf, efendiciğim!

YÜZBAŞI : Peki Margaret, söyle! Konuşması sinirime dokunmayan tek kişi sensin.

DADI: Öyleyse dinleyin Bay Adolf. Biraz aşağıdan alsanız da, hanımla aranızda çocuk yüzünden çıkan şu anlaşmazlığı giderseniz olmaz mı? Anne ne demektir, bir düşünün...

YÜZBAŞI : Baba ne demektir, bir düşün Margaret!

DADI: Hadi hadi! Çocuğunun yanı sıra nice şeyleri vardır babanın, oysa annenin çocuğundan başka hiçbir şeyi yoktur.

YÜZBAŞI : Öyle dostum. Onun tek yükü var, benim üç; o-nunkini de ben taşıyorum üstelik! Ona ve çocuğuma bakmak zorunda olmasaydım, böyle askerliğe saplanır kalır mıydım sanıyorsun?

DADI: Evet ama, benim demek istediğim bu değildi ki.

YÜZBAŞI : Elbette! Senin niyetin, benim yanıldığımı göstermekti.

DADI : Sizin iyiliğinizi istediğime inanmıyor musunuz Bay Adolf?

YÜZBAŞI : Evet dadıcığım, inanıyorum; ama benim için iyi olan nedir, bilmezsin ki sen! Bak, çocuğa hayat vermek yetmez benim için, ben ona ruhumu da vermek isterim.

DADI : O kadarına benim aklım ermez! Ama bence siz ikiniz anlaşmalısınız.

YÜZBAŞI : Sen benim dostum değilsin Margaret!

DADI : Dostunuz değil miyim? Tanrım! Neler söylüyorsunuz Bay Adolf? Küçükken benim çocuğum olduğunuz hiç aklımdan çıkar mı sanıyorsunuz?

YÜZBAŞI : Peki benim aklımdan çıkar mı sanıyorsun? Sen benim annem gibiydin; herkes bana karşıyken, yanımda yer aldın. Ama şimdi, tam savaş kızışırken, beni yüzüstü bırakıp düşmandan yana oluyorsun.

DADI: Düşman mı?

YÜZBAŞI : Evet, düşman. Bu evin durumunu çok iyi biliyorsun. Her şeyi ta baştan sona gördün.

DADI: Doğru, çok şey gördüm. Fakat, hey güzel Tanrım, iki insan hayatı neden zehir eder birbirine: Başka herkese karşı öylesine iyi davranan iki insan. Hanım, bana ya da başkasına karşı hiçbir zaman öyle değildir.

YÜZBAŞI : Yalnız bana karşı öyle. Biliyorum. Sana şunu söyleyeyim ki Margaret, beni şimdi yüzüstü bırakırsan, kötü bir şey yapmış olursun. Çevreme bir ağ örüyorlar, o doktor da dost değil bana.

DADI : Ah Bay Adolf, herkesin kötü yanını görüyorsunuz. Gerçek bir inancınız yok da ondan. Evet, bu yüzden.

YÜZBAŞI : Sen ve Babtistler, biricik inancı bulmuşsunuz. Ne mutlu size!

DADI: Evet, Bay Adolf, sizden daha mutluyuz. Gönlünüzü hele bir alçaltın, komşunuzu severken Tanrı sizi nasıl mutlu kılacak, göreceksiniz.

YÜZBAŞI : Ne tuhaf! Tanrı ve sevgi üstüne konuşmaya başlar başlamaz, sesin sertleşiyor, gözlerinse nefretle doluyor! Hayır Margaret, gerçek inancı bulamadığına eminim.

DADI: İsteddiğiniz kadar gururlu olun, istediğiniz kadar bilgiyle doldurun kafanızı, felaketin sillesi indiği zaman hiçbirisi işinize yaramaz.

YÜZBAŞI : Amma da kibirli konuşuyorsun, alçak gönüllüm! Senin gibi yaratıkların gözünde bilginin hiçbir anlamı olmadığını çok iyi biliyorum.

DADI: Ayıp size! Ama ihtiyar Margaret, her şeye rağmen, koca bebeğini herkesten çok sever. Fırtına

kopunca, küçük, uslu bir çocuk gibi, dadısına dönecektir o.

YÜZBAŞI : Bağışla beni Margaret. Ama inan bana, benim burda biricik dostum gerçekten sensin. Bana yardım et, çünkü bir şey kopacak burda, seziyorum. Nedir bu, bilmem, ama kötü bir şey olduğunu biliyorum, yolda, geliyor! (*İçerden çığlıklar duyulur.*) Ne o? Kimin çığlığı bu?

(*Bertha koşarak girer.*)

BERTHA : Baba! Baba! Yetiş! Kurtar beni!

YÜZBAŞI : Ne var yavrum, söyle bana!

BERTHA : N'olur koru beni! Korkunç bir şey yapacak bana, biliyorum!

YÜZBAŞI : Kim? Ne demek istiyorsun? Çabuk söyle!

BERTHA: Anneannem! Ama kabahat bende. Oyun oynadım ona.

YÜZBAŞI : Devam et.

BERTHA : Peki, ama kimseye söylemek yok. Söz mü?

YÜZBAŞI : Pekâlâ. İyi ama ne oldu?

(*Dadı çıkar.*)

BERTHA : Bazı akşamlar lambayı kısıp beni masanın başına oturtuyor, elimde kalem kâğıt. Sonra da: "Şimdi ruhlar yazacak," diyor.

YÜZBAŞI : Vay kör şeytan! Sen de bunu hiç söylemedin bana!

BERTHA : Affedersin, söyleyemedim. Anneannem diyor ki, ruhlar, kendilerinden söz eden olursa, onlardan öç alırlarmış. Sonra kalem yazmaya başlıyor, ama yazan ben miyim değil miyim, bilmiyorum. Bazen iyi gidiyor, ama bazen hiç yürümüyor. Hele ben yorulduğum mu hiçbir şey olmuyor, ama bir şeyler olmasını da sağlamam gerek. Bu akşam çok iyi becerdiğimi sanıyordum, ama anneannem: " Ozan Stang-nelius'dan bütün bunlar, sen bana oyun oynuyorsun," dedi, kızdı köpürdü.

YÜZBAŞI : Ruhların varlığına inanıyor musun?

BERTHA: Bilmem.

YÜZBAŞI : Ama ben ruhların olmadığını biliyorum.

BERTHA : Anneannem diyor ki, sen anlamazmışsın; öbür gezegenlere bakıp onları kurcalaman daha da kötüymüş.

YÜZBAŞI : Öyle diyor ha? Başka neler diyor?

BERTHA : Sen mucize gösteremezmişsin.

YÜZBAŞI : Ben de gösteririm demedim ki hiç! Gökteşlerinin ne olduğunu biliyorsun: Öbür gök cisimlerinden düşen taşlar. Ben bunları inceliyor, yeryuvarlağındaki unsurlar onlarda da var mı yok mu, anlamaya çalışıyorum. Bütün yaptığım bu.

BERTHA : Anneannem diyor ki, öyle şeyler varmış ki, o görebilirmiş de, sen göremezmişsin.

YÜZBAŞI : Yalan söylüyor, yavrum!

BERTHA : Anneannem yalan söylemez.

YÜZBAŞI : Nerden biliyorsun?

BERTHA : Öyleyse annem de yalancı.

YÜZBAŞI : Hım!

BERTHA : Annemin yalancı olduğunu söylersen, senin söyleyeceğin hiçbir şeye inanmam bir daha!

YÜZBAŞI : Öyle bir şey demedim, onun için, bana şimdi inan. Dinle. Senin mutluluğun, bütün geleceğin, bu evden ayrılmana bağlı. İster misin? Şehre gidip yararlı bir şey öğ-rensen?

BERTHA : Şehre mi? İsterim ya! Burdan uzak bir yer olsun da! Arasına seni görebildikten sonra, hayır, sık sık! Orası her zaman öyle, kış gecesi gibi sıkıntılı, korkunç! Ama sen eve gelince babacığım, sanki bütün pencereler bir bahar sabahına açılmış gibi oluyor.

YÜZBAŞI : Canım yavrucuğum benim!

BERTHA : Ama babacığım, annemi hoş tut, e mi? Öyle çok ağlıyor ki.

YÜZBAŞI : Hım! Demek şehirde yaşamak istiyorsun.

BERTHA: Aa, elbette!

YÜZBAŞI : Ama, ya annen istemezse?

BERTHA: İstemesi gerek.

YÜZBAŞI : Ama ya istemezse?

BERTHA : O zaman ne olur bilmem. Ama istemesi gerek, istemesi gerek!

YÜZBAŞI : Kendisine sorar mısınız?

BERTHA : Sen sormalısın, tatlı bir dille. O bana kulak asmaz.

YÜZBAŞI : Hım! Peki, sen bunu istiyorsun, ben de istiyorum, ama o istemiyor, o zaman ne olacak?

BERTHA : Yine hırgür başlayacak demektir! Siz ne diye...

(Laura girer.)

LAURA : Oo, demek burda Bertha! Ee Adolf, değil mi ki karara bağlanması gereken onun geleceği, kendi fikrini bir dinlesek?

YÜZBAŞI : Genç kızların gelişmesi üstüne bir çocuğun ne fikri olabilir ki? Biz birçok kızların büyüdüğünü gördüğümüz için bu konuda doğruyu, yanlışı ona bizim anlatmamız gerekir.

LAURA : Biz anlamadığımıza göre, Bertha'nın oyu kesin bir sonuca bağlayabilir durumu.

YÜZBAŞI : Hayır. İster kadın olsun ister çocuk, kimsenin benim hakkıma karışmasına göz yumamam. Bertha, bizi yalnız bırak.

(Bertha çıkar.)

LAURA : Belki benden yana çıkar diye, onun fikrini dinlemekten korktun.

YÜZBAŞI : Onun evden ayrılmak istediğini biliyorum; ama sende onun kararını değiştirecek güç olduğunu da biliyorum.

LAURA : Yaa, o kadar güçlü müyüm?

YÜZBAŞI : Evet. İstedğini elde etmek konusunda şeytanca bir gücün var; ama kazanmak için her türlü aracı kullanmaktan çekinmeyen herkeste vardır bu güç. Söz gelişi, Doktor Norling'den nasıl kurtuldun? Ve yeni doktoru nasıl elde ettin?

LAURA: Peki nasıl?

YÜZBAŞI : Eski doktoru öylesine aşağıladın ki, adamcağız ayrılmak zorunda kaldı; yenisini seçtirmek için de kardeşini elde ettin.

LAURA: Eh, oldukça kolay, yasalara uygun bir şeydi bu. Bertha gidiyor demek?

YÜZBAŞI : Evet, on beş güne kadar.

LAURA : Kararın bu mu?

YÜZBAŞI : Evet.

LAURA : Bundan Bertha'ya söz açtın mı?

YÜZBAŞI : Evet!

LAURA : Öyleyse bunu önlemem gerek!

YÜZBAŞI : Önleyemezsin.

LAURA : Önleyemez miyim? Annesinden gördüğü her şeyin saçma olduğunu öğretsinler diye o kötü kişilerin eline bırakır mıyım sanıyorsun çocuğumu? Kızım beni ömrümün sonuna dek hor görsün ha!

YÜZBAŞI : Bilgisiz, kendini beğenmiş kadınların çocuğuma, babasının şarlatacağını öğretmelerine göz yumar mıyım sanıyorsun?

LAURA : Baba için fazla önemi yok bunun.

YÜZBAŞI : Ne demek istiyorsun?

LAURA : Anne çocuğa daha yakındır da ondan; çocuğun babasının bilinemeyeceği anlaşıldığından beri böyledir bu.

YÜZBAŞI : Onun ne ilgisi var bizimle?

LAURA : Bertha'nın babası olup olmadığını bilmiyorsun ki.

YÜZBAŞI : Bilmiyor muyum?

LAURA : Kimsenin bilemediğini sen nasıl bilirsin?

YÜZBAŞI : Şaka mı ediyorsun?

LAURA : Yoo, senin görüşünü uyguluyorum sadece. Sana ihanet etmediğimi nerden biliyorsun?

YÜZBAŞI : Senin pek çok şeyine inanabilirim, ama buna hayır. Hem öyle olsaydı, sözünü etmezdin ki.

LAURA : Diyelim ki her şeye katlanmaya razıydım: Sokağa atılmaya, hor görülmeye: Sırf çocuğuma sahip olabilmek, onu kendim yetiştirebilmek için! Diyelim ki...

YÜZBAŞI : Kes artık!

LAURA : Diyelim ki durum böyleydi. O zaman hiçbir gücün kalmazdı.

YÜZBAŞI : Babası olmadığını ispat etmen gerekirdi.

LAURA : Güç olmazdı ki bu! İspat etmemi ister misin?

YÜZBAŞI : Kes!

LAURA : Asıl babanın adını vermem yeterdi; buna yer ve zaman gibi bazı özellikleri de katmam gerekirdi tabii: Söz gelişi, sahi Bertha ne zaman doğmuştu? Evliliğimizin üçüncü yılında...

YÜZBAŞI : Kes sesini, yoksa...

LAURA : Yoksa ne? Peki, keselim. Fakat bir şey yapmadan, bir karara varmadan önce iyi düşün. Hele kendini gülünç etme!

YÜZBAŞI : Bütün bunları pek trajik buluyorum.

LAURA : Bu seni daha da gülünç ediyor!

YÜZBAŞI : Seni etmiyor mu?

LAURA : Hayır, her şey kadınlar için öylesine akıllıca düzenlenmiş ki!

YÜZBAŞI : Bu yüzden savaşıyoruz sizinle.

LAURA : Neden üstün bir düşmanla savaşmaya kalkmalı?

YÜZBAŞI : Üstün mü?

LAURA : Evet. Tuhaftır, ama ben hiçbir erkeğe, ondan üstün olduğumu duymadan bakmadım şimdiye dek.

YÜZBAŞI : Eh, bakarsın bir gün karşına senden üstün biri çıkar da, ömrünce unutamazsın!

LAURA : Nerde o günler!

(Dadı girer.)

DADI : Yemek hazır. Hadi gelin, n'olur!

LAURA : Peki, geliyorum. *(Yüzbaşı geride kalır; sedire yakın bir koltuğa oturur.)* Sen yemeğe gelmiyor musun?

YÜZBAŞI : Hayır, teşekkür ederim. Canım istemiyor.

LAURA : Neden? Bir şeye mi kızdın?

YÜZBAŞI : Hayır. Aç değilim.

LAURA : Geliver, yoksa birtakım gereksiz sorular sormaya başlarlar. Anlayışlı ol. Gelmiyor musun? Peki, otur orda öyleyse!

(Çıkar.)

DADI : Ne var yine, Bay Adolf?

YÜZBAŞI : Pek bilmiyorum. Söyle bana, nasıl oluyor da, yetişkin bir erkeğe, çocukmuş gibi davranabiliyorsunuz?

DADI : Bilmem, hay Allah! Her biriniz bir kadının çocuğusunuz da ondan belki, hepiniz, irili ufaklı...

YÜZBAŞI : Oysa hiçbir kadın erkekten doğmaz. Doğru, A-ma babası benim Bertha'nın. İnanıyorsun buna, değil mi Margaret? Değil mi?

DADI : Tanrım! Ne aptal çocuğusunuz siz! Elbette çocuğunuzun babasısınız! Gelin de yemeğinizi yiyecek somurtup durmayın orda! Hadi hadi! Gelin bakayım!

YÜZBAŞI *(kalkarak)*: Defol, kadın! Canı cehenneme cadıların! *(Salon kapısından)* Svörd! Svörd!

EMİRERİ *(girerek)*: Buyurun komutanım.

YÜZBAŞI : Küçük kızağı hazırlayıver hemen!

(Emireri çıkar.)

DADI : Aman yüzbaşım...

YÜZBAŞI : Defol kadın! Defol diyorum sana!

DADI : Tanrı esirgesin bizi! Şimdi n'olacak?

YÜZBAŞI *(şapkasını giyer)* : Gece yarısından önce beklemeyin beni!

(Çıkar.)

DADI : Tanrım sen yardım et! Sonu n'olacak bunun?

PERDE

İKİNCİ PERDE

(Birinci Perde'nin aynı, O gecenin geç vakti. Dok-tor'la Laura konuşmaktalar.)

DOKTOR : Kendisiyle yaptığım konuşmada, sizin kuşkularınızı haklı çıkaracak hiçbir şey göremedim. Bir kere, bu önemli astronomik buluşları mikroskopla gerçekleştirdiğini söylemekle yanıldınız. Bunun spektroskop olduğunu öğrendim. Kendisinde hiçbir akıl bozukluğu belirtisi olmadığı gibi, tersine, bilime büyük hizmette bulunmuştur.

LAURA : Ben hiçbir zaman öyle bir şey demedim ki.

DOKTOR : Konuşmamızla ilgili notlar aldım ham'fendi; belki söylediğinizi yanlış işitmişimdir diye, bu çok önemli noktayı size sorduğumu hatırlıyorum. Birini yetersizlikle suçlarken son derece dikkatli olmak gerekir.

LAURA : Yetersizlikle suçlamak mı?

DOKTOR : Evet. Herhalde biliyorsunuzdur, deli olduğu anlaşılan kişi, medeni haklarıyla aile haklarını yitirir.

LAURA : Hayır bunu bilmiyordum.

DOKTOR : Aydınlatılması gereken bir nokta daha var. Kitapçılarından hiç cevap alamadığını söyledi. Acaba o mektuplara siz mi — tabii tam bir iyi niyetle — el koydunuz, sorabilir miyim?

LAURA : Evet. Aileyi korumak benim ödevimdir. Hepimizi yıkıma salmasına göz yumamazdım.

DOKTOR : Bağışlayın beni, ama bu davranışınızın sonuçlarını kavrayabileceğinizi sanmıyorum. Haberi olmadan işlerine karıştığınızı anlarsa, kuşkusu uyanır, bu kuşku da yıkıcı bir saplantı haline gelebilir. Ayrıca, onun iradesini kösteklemekle sabrını taşırılmış oluyorsunuz. En değerli istekleri baltalanınca, iradesi kösteklenince, insan nasıl köpürür, siz de bilirsiniz şüphesiz.

LAURA : Bilmez miyim!

DOKTOR : Bu onun için ne demektir, siz karar verin öyleyse!

LAURA (*kalkarak*) : Gece yarısı oldu, hâlâ dönmedi. En kötü ihtimali bekleyebiliriz artık.

DOKTOR : Söyleyin bana ham'fendi, bu akşam ben ayrıldıktan sonra ne oldu? Her şeyi bilmem gerek.

LAURA : Çılgınlar gibi konuştu, akla hayale gelmez şeyler söyledi. İnanır mısınız, çocuğunun babası olmadığını bile duyurdu.

DOKTOR : Acayip! Bu da nerden girmiş kafasına?

LAURA : Kim bilir! Bir çocuğun bakımı için adamlarından biriyle görüşüyordu, o zaman mı oldu nedir. Ben kızdan yana çıkınca, birden parladı. "Bir çocuğun babasının kim olduğunu hiç kimse bilemez," dedi. Tanrı biliyor ya, kendisini yatıştırmak için elimden geleni yaptım, ama öyle sanıyorum ki artık hiçbir şeyin yardımı dokunmaz ona. (*Ağlar.*)

DOKTOR : Bu böyle yürümez! Onu kuşkulandırmadan bir şeyler yapmak gerek. Söyleyin bana, daha önce de böyle kuruntuları oldu muydu?

LAURA : Doğrusunu isterseniz, altı yıl önce de aynıydı; hatta o zamanlar doktoruna yazdığı mektupta, aklı için korkuya düştüğünü açıkça söylüyordu.

DOKTOR : Anlıyorum, anlıyorum. Kökü derinde olan bir dert. Ama... aile hayatının kutsallığı... falan filan... Her şeyi kurcalayamam, yüzden görünenle yetinmek zorundayım. Ne yazık ki olan olmuş bir kere; yine de, olanı düzeltmeye çalışmak gerek. Sizce nerdedir şimdi?

LAURA : Bilemiyorum. Bu günlerde öyle çılgınca düşünceler besliyor ki...

DOKTOR : O gelinceye dek kalmamı ister misiniz? Kuşkulanmasını önlemek için, annenizin hastalandığını, onu görmeye geldiğimi söylerim.

LAURA : Çok iyi olur! Lütfen yanımızdan ayrılmayın doktor! Ne kaygılar içinde olduğumu bir bilerseniz! Peki, durumu için ne düşündüğünüzü doğrudan doğruya söyleyemezsiniz, daha iyi olmaz mı?

DOKTOR : Ruh hastalarına hiçbir zaman doğrudan doğruya söyleyemeyiz, ama hasta kendisi açarsa başka, o bile binde bir olur. Her şey, durumun nasıl gelişeceğine bağlıdır. Ama biz burda durmasak iyi ederiz. Ben bir başka odaya geçebilir miyim? Daha inandırıcı olur.

LAURA : Evet, en iyisi o. Margaret de gelir, burda oturur. O her zaman geç vakte dek bekler kendisini. Margaret, onun üzerinde etkisi olan tek kişidir. *(Kapıdan:)* Margaret! Margaret!

DADI *(girerek)* : Buyurun hanımcığım! Bey döndü mü?

LAURA : Hayır, ama sen oturup burda bekleyeceksin kendisini. Geldiğinde ona annemin hastalandığını, doktorun da burda olduğunu söylersin.

DADI : Baş üstüne hanımcığım. Siz her şeyi bana bırakın.

LAURA *(kapıyı açarak)*: Buraya buyurmaz mısınız doktor?

(Çıkarlar. Dadi masaya oturur, gözlüğünü takar, dua kitabını alır.)

DADI : Ah! Ah! *(Yavaşça okur.)*

Dertle doludur hayat, acıyla,
Nasıl da geçip gider çabucak!
Ölüm meleği gölgeler de kanatlarıyla
Bütün yeryüzünü, der ki haykırarak:
"Hepsi boş, boş!"
Ah! Ah!
Yeryüzünde canlı ve soluyan ne varsa
Yere serilir onun heybetinden.
Bir keder kurtulur ölümden olsa olsa,
O da kazar mezar taşına derken:
"Hepsi boş, boş!"
Ah! Ah!

(Bertha girer, üzerinde cezve bulunan bir tepsi, bir de işleme vardır elinde.)

BERTHA *(alçak sesle)* : Margaret, yanında oturabilir miyim? Yukarısı öyle sıkıcı ki!

DADI : Aman Yarabbi! Sen daha yatmadın mı Bertha?

BERTHA : Hayır. Babamın Noel armağanını bitirmem gerek. İşte sana da güzel bir şey, bak!

DADI: Ama tatlım, olmaz ki böyle! Saat on ikiyi geçti, sabah erken kalkacaksın!

BERTHA : Olsun, ne çıkar! Orda tek başıma duramıyorum. Eminim hayaletler dolaşüyor ortalıkta!

DADI: Yaa! Ne dedim ben sana? Sözüme kulak ver, iyi peri yok bu evde! Ne gibi şeyler işittin Bertha?

BERTHA : Ah Margaret! Tavan arasında türkü söylüyordu biri!

DADI: Tavan arasında mı? Gecenin bu vaktinde ha?

BERTHA : Evet. Hem öyle hüznü bir türküyü ki... işittiğim en hüznü türkü. Tavan arasından gelir gibiydi: Soldakinden, hani şu beşiğin olduğu yer var ya...

DADI: Ah canım, canım benim! Gece de ne korkunç! Hani bacalar devrilse şaşmam!
"Şu ölümlü hayat nedir söyle?"

Acı, dert, uğraşmak ve yorulmak.

En güzel görüldüğünde bile,

Onda bulduğun mihnettir ancak."

Ah canım yavrucuğum, Tanrı mutlu bir Noel bağışlasın bize!

BERTHA : Margaret, babamın hasta olduğu doğru mu?

DADI: Evet, korkarım öyle.

BERTHA : Öyleyse Noel partisi yapabileceğimizi sanmıyorum. Peki hastaysa, neden yatakta değil?

DADI: Onun hastalığı yatağa yatmakla iyileşmez yavrucuğum. Suss! Salonda biri var. Hadi sen yat artık, cezveyi de götür, yoksa baban kızır!

BERTHA (*tepsiyle çıkarken*) : İyi geceler Margaret!

DADI: İyi geceler canım! Allah rahatlık versin!

(*Yüzbaşı girer.*)

YÜZBAŞI (*paltosunu çıkararak*) : Sen daha uyumadın mı? Yat artık.

DADI: Bekleyeyim dedim de... (*Yüzbaşı bir mum yakıp yazıhaneyi açar, oturur, cebinden mektuplar, gazeteler çıkarır.*) Bay Adolf...

YÜZBAŞI : Ne var?

DADI : Büyükhanım rahatsız. Doktor burada.

YÜZBAŞI : Önemli bir şey mi?

DADI : Yo, sanmam. Üşütmüştür sadece.

YÜZBAŞI (*kalkarak*) : Çocuğunun babası kimdi Margaret?

DADI: Ah kaç kere söyledim size! Şu çapkın Johansson'du.

YÜZBAŞI : O olduğuna emin misin?

DADI: Amma da saçmalıyorsunuz ha! Elbette eminim, başka biri olmadığına göre!

YÜZBAŞI : Peki ama o emin miydi başka biri olmadığına?

Hayır! Sen emin olabilirsin, ama o olamaz. Yaa! Arada ayrım var.

DADI : Ben bir ayrım göremiyorum.

YÜZBAŞI : Sen görmeyebilirsin, ama var bu ayrım! (*Masadaki fotoğraf albümünün sayfalarını çevirir.*) Bertha bana benziyor mu sence?

(*Albümdeki bir resme bakar.*)

DADI : Aa, elbette! Bir elmanın yarısı siz, yarısı o!

YÜZBAŞI : Johansson, çocuğun babası olduğunu kabul etti miydi?

DADI : Etmek zorunda kaldıydı.

YÜZBAŞI : Ne korkunç!... Oo, doktor geliyor! (*Doktor girer.*) İyi akşamlar doktor! Kayınvalidem nasıl?

DOKTOR : Pek önemli bir şey değil, sol topuğunda hafif bir burkulma.

YÜZBAŞI : Margaret de üşüttüğünü söylemişti galiba. Bu konudaki görüşler değişiyor mu ne! Sen yat Margaret. (*Dadı çıkar. Sessizlik.*) Oturmaz mısınız Doktor Östermark?

DOKTOR (*oturarak*) : Teşekkür ederim.

YÜZBAŞI : Yaban eşeğini kısırakla çifletirince, çizgili taylar elde edildiği doğru mu?

DOKTOR (şaşırmış): Elbette doğru.

YÜZBAŞI : Üretmeye aygırla devam edilince, tayların gene çizgili olduğu da doğru mu?

DOKTOR : Evet, o da doğru.

YÜZBAŞI : Öyleyse aygır, bazı şartlar altında, çizgili tayların babası olabilir; ve bunun tersi dahi doğrudur.

DOKTOR : Evet, öyle olsa gerek.

YÜZBAŞI : Demek ki babayla çocuk arasındaki benzerlik hiçbir şey ispatlamıyor.

DOKTOR: Şey...

YÜZBAŞI : Demek ki babalık ispatlanamaz.

DOKTOR : Ama...

YÜZBAŞI : Dulsunuz, değil mi? Çocuğunuz oldu muydu?

DOKTOR : Ee, evet.

YÜZBAŞI : Kendinizi baba olarak gülünç bulduğunuz olmadı mı hiç? Bir babayı çocuğunun elinden tutup sokakta gezdirirken görmek, ya da ondan "Çocuğum" diye söz ettiğini işitmek kadar gülünç bir şey bilmiyorum. "Karımın çocukları" demesi gerekir! İçinde bulunduğumuz sahte durumun farkına varmadınız mı hiç? Hiç şüphelenmediniz mi demeyeceğim, çünkü kibar biri olarak karınızı şüphelerin üstünde saymam gerekir.

DOKTOR : Hayır, hiç böyle bir şey olmadı. Hem yüzbaşım: "Erkek, güven duygusuna bel bağlayarak kabul etmek zorundadır çocuğunu," diyen Goethe değil mi?

YÜZBAŞI : Güven duygusu mu? Kadının söz konusu olduğu yerde ha? Biraz tehlikeli.

DOKTOR : Ama türlü türlü kadın var.

YÜZBAŞI : En son araştırmalara göre ancak bir türlü kadın var! Gençliğimde güçlüydüm ve — denebilir ki — çirkin de sayılmazdım. Sonradan beni düşündüren iki küçük yaşantım oldu. Birincisi bir gemide. Salonda arkadaşlarla oturuyorduk, genç bir kadın kamarot geldi, gözleri ağlamaktan kızarmıştı, oturdu, sevgilisinin denizde boğulduğunu söyledi bize. Başsağlığı diledik, derken ben şampanya ısmarladım. İkinci kadehten sonra kadının ayağına dokundum, dördüncüden sonra dizine; daha sabah olmadan avutmuştum onu.

DOKTOR : Bir çiçekle bahar gelmez ki!

YÜZBAŞI : Gelelim ikinciye: Tam bir bahar çiçeği! Lyseki! deydim. Orda çocuklarıyla kalan genç, evli bir kadınla tanışmıştım; kocası şehirdeydi. Dini bütün, pek sıkı ilkeleri olan bir kadındı, ahlak üstüne söylevler çekiyordu bana, hani diyebilirim ki tam bir erdem örneği. Kendisine bir iki kitap vermişim; ne tuhaf, ayrılırken geri vermişti kitapları. Üç ay sonra, o kitaplardan birinin içinde kadının kartını buldum, açıktan açığa aşkını bildiriyordu bana. Masum bir şeydi, yani evli bir kadının, kendisine kur yapmamış bir erkeğe aşkını bildirmesi ne denli masum olabilirse o denli masum bir şeydi bu. Kıssadan hisse: Kimseye fazla inanma!

DOKTOR : Ama az da inanma!

YÜZBAŞI : Evet, yeteri kadar. Bakın doktor, o kadın bilinçsiz olarak öylesine kötüydü ki, kocasına gidip benim için çıldırdığını söylüyor. Tehlike burda işte:. Kadındaki içgüdüsel kötülüğün bilinçsiz oluşunda. Hafifletici bir özellik belki; ama bu, yargıyı bozmaz, olsa olsa yumuşatır.

DOKTOR : Zihninizin marazi bir işleyişi var yüzbaşım. Buna karşı tetikte olmalısınız.

YÜZBAŞI : Marazi denecek bir şey yok bunda. Bakın. Basınç ölçme aracı limiti gösterdi mi, bütün buhar kazanları patlar; ama limit, bütün kazanlar için aynı değildir. Anlıyor musunuz? Siz burda beni gözlemek için bulunuyorsunuz ne de olsa. Erkek olmasaydım, ağlayıp sızlar, yanıp yakılırdım, durumu bütün geçmişiyle anlatırdım size. Ama ne yazık ki erkeğim; bunun için, eski Romalılar gibi, kollarımı göğsümün üzerinde kavuşturup ölünceye dek tutmam gerek nefesimi! İyi geceler!

DOKTOR : Yüzbaşım! Hastaysanız, bana her şeyi anlatmanız, erkek olarak şerefimize gölge düşürmez. Doğrusu, iki tarafı da dinlemek zorundayım.

YÜZBAŞI : Bir tarafı dinlemekle yetindiniz sanıyordum.

DOKTOR : Yanılıyorsunuz. Şunu da bilmenizi isterim ki yüzbaşım, İbsen'in oyunundaki Bayan Alving, ölen kocasının anısını karartırken: "Adamın ölmüş olması ne acı," diye düşünmüştüm.

YÜZBAŞI : Sağ olsaydı, herhangi bir şey söyler miydi sanıyorsunuz? Kocanın biri ölümler arasından doğrulsa, ona inanan olur mu sanıyorsunuz? İyi geceler doktor! Görüyorsunuz ki, oldukça sakinim. Rahatça yatıp uyuyabilirsiniz.

DOKTOR : Öyleyse iyi geceler yüzbaşım! Ben bu işten elimi çekiyorum.

YÜZBAŞI : Yani düşman mıyız?

DOKTOR : Ne münasebet! Ama ne yazık ki dost olamayız. İyi geceler.

(Yüzbaşı Doktor'u, gerideki kapıya dek yolcu eder, sonra soldaki kapıya gidip hafifçe aralar.)

YÜZBAŞI : Gir de konuşalım. Orda bizi dinlediğini biliyorum.

(Laura, utanarak girer. Yüzbaşı yazıhaneye oturur.)

YÜZBAŞI : Vakit geç, ama her şeyi ortaya çıkarsak iyi olacak. Otur. *(Laura oturur. Sessizlik.)* Bu akşam mektupları almak için postaneye uğramıştım. Okuduklarımdan anladığıma göre, mektuplarıma gizlice el koymaktasın, gelenlere de, gidenlere de. Bu yüzden yitirdiğim zaman, çalışmalarımı beklediğim bütün sonuçların yok olmasına yol açtı.

LAURA : Benimki iyi niyetli bir davranıştı. Öbür çalışmalar yüzünden askeri görevlerini savsaklıyordun.

YÜZBAŞI : İyi niyetli bir davranış olamaz bu. O çalışmaların bana, askeri görevlerimden daha çok ün kazandıracağını pekâlâ biliyordun; senin niyetin, benim zafer çelenkleri kazanmamı önlemektir, bu türlü başarılarım sendeki aşağılık duygusunu daha bir pekiştirirdi de ondan! Bak, ben de sana gelen mektuplara el koymuş oldum böylece.

LAURA : Ne soylu bir davranış!

YÜZBAŞI : Benim için beslediğin o yüksek düşüncelere uygun bir davranış! Bu mektuplardan anlaşıldığına göre, uzun süredir ruh sağlığım ile ilgili birtakım söylentiler yayarak eski dostlarımı bana karşı çıkarmaktasın. Çabalarında öylesine başarılı olmuştun ki, bugün albaydan mut faktaki hizmetçi kıza dek, hiç kimse benim akli başında biri olduğuma inanmıyor artık. İmdi, durumla ilgili gerçekler şöyle: Aklım, bildiğin gibi, sağlam; bunun içindir ki, asker olarak da, baba olarak da, görevlerimi yerine getirebilirim. Duygularıma hayli söz geçirebilecek durumdayım daha, tabii irade gücüm zarar görmediği sürece. Ama sen bu irade gücünü öylesine kemirdin, öylesine kemirdin ki, her an çarkın dişleri artık tutmayabilir, işte o zam'an parça parça olur bütün mekanizma. Duygularına başvurmayaacağım, çünkü sende duygu diye bir şey yok; gücün de burdan geliyor. Ben senin çıkarlarına başvuracağım.

LAURA : Devam et,

YÜZBAŞI : Bu türlü davranışlarınla beni öylesine kuşkulara saldın ki, aklım sisler içinde kaldı, düşüncelerim yolunu şaşırarak üzere. Bu demektir ki, yolunu gözlediğin cinnet yaklaşıyor, her an gelebilir. Senin için ortaya çıkan mesele şu: Benim iyi ya da hasta olmam senin çıkarına mıdır? Bir düşün. Ben yıkıldım mı, ordudan ayrılmak zorunda kalırım, o zaman sen ne yaparsın? Ölürsem, hayat sigortamdan yararlanırsın. Ama kendi canıma kıyarsam, hiçbir şey geçmez eline. Onun için, ecelimle ölmem senin çıkarınadır.

LAURA : Tuzak mı bu?

YÜZBAŞI : Elbette! Kaçınmak da elinde, içine düşmek de.

LAURA : Kendi canına kıymaktan söz ettin. Sen hiçbir zaman öyle bir şey yapamazsın!

YÜZBAŞI : Emin misin? İnsanın uğruna yaşayacağı hiçbir şeyi, hiçbir kimsesi kalmazsa, yaşamasını sürdürebileceğini mi sanıyorsun?

LAURA : Demek teslim oluyorsun?

YÜZBAŞI : Hayır, barış teklif ediyorum.

LAURA : Peki şartların?

YÜZBAŞI : Aklıma dokunulmaması. Beni şüphelerden kurtar, kavgadan vazgeçeyim.

LAURA : Hangi şüphelerden?

YÜZBAŞI : Bertha'nın babasıyla ilgili şüphelerden.

LAURA : Bu konuda herhangi bir şüphe var mı ki?

YÜZBAŞI : Evet, bence var, bunları uyandıran da sensin.

LAURA : Ben mi?

YÜZBAŞI : Evet. Sen onları zehirli tohumlar gibi serptin ruhuma, şartlar da büyümelerine yardım etti. Belirsizlikten kurtar beni. Açıkça söyle: "Gerçek budur," de, şimdiden bağışlayayım seni.

LAURA : İşlemediğim bir suçu yüklenemem ki!

YÜZBAŞI : Açıklamayacağımı bildiğine göre, sence ne sakıncası olabilir bunun? Hangi erkek dama çıkar da, kendi ayıbını elâleme yayar?

LAURA : Doğru değil desem, emin olamayacaksın; doğru desem, inanacaksın. Yani doğru olmasını mı istiyorsun?

YÜZBAŞI : Tuhaf ama, evet! Belki birinci varsayım ispatlanır, ikincisi ispatlanamaz da ondan.

LAURA : Şüphelenmen için herhangi bir sebep var mı?

YÜZBAŞI : Hem evet, hem hayır.

LAURA : Bana kalırsa sen benim suçlu olduğumu ispatlayarak benden kurtulmak, böylece çocuğu mutlak buyruğun altına almak istiyorsun. Ama böyle bir tuzağa düşüremezsün beni!

YÜZBAŞI : Senin suçundan emin olsam, bir başkasının çocuğuna bakmaya can atar mıyım sanıyorsun?

LAURA : Hayır, can atmayacağına eminim. Onun için, demin: "Şimdiden bağışlayayım seni," derken yalan söylüyordun besbelli.

YÜZBAŞI (*kalkarak*) : Laura! Beni ve aklımı kurtar! Ne dediğimi anlamıyor gibisin. Çocuk benim değilse, üzerinde hiçbir hakkım yok demektir, olmasını da istemem. Senin istediğin de bu değil mi? Hayır, sen daha fazlasını istiyorsun. Ben ikinize de bakarken, çocuk yalnız senin iktidarın altında olsun istiyorsun, öyle değil mi?

LAURA : İktidar... evet! Bu ölüm kalım savaşı, iktidar uğruna değil de ne uğrunadır ki?

YÜZBAŞI : Bu çocuk, bundan sonra gelecek bir hayata inanmadığım için, gelecek hayatımdı benim, belki de gerçekler dünyasında karşılığı olan biricik ölümsüzlük kavramımdı. Onu elimden alırsan, beni hayattan yoksun bırakmış olursun.

LAURA : Neden vaktinde ayrılmadık?

YÜZBAŞI : Çocuk bizi birbirimize bağlıyordu, ama bu bağ zincir haline geldi. Peki bu nasıl oldu? Nasıl? Daha önce hiç düşünmemiştim bunu, ama şimdi anılar uyanıyor, suçlayarak, belki de ayıplayarak. İki yıldır evliydik, hâlâ çocuğumuz yoktu, neden olmadığını en iyi sen bilirsin. O zamanlar hastaydım, ölümün eşiğindeydim. Bir gün, iki humma nöbeti arasında, bitişik odadan sesler gelmişti kulağıma. Avukatla sen, o zamanlar henüz benim olan mal mülk üzerine tartışıyordunuz. Avukat, çocuğumuz olmadığı için, sana hiçbir şey kalamayacağını açıklıyor, anne olmayı bekleyip beklemediğini soruyordu. Senin cevabını işitemedim. İyileştim ve çocuğumuz oldu. Babası kim?

LAURA : Sensin.

YÜZBAŞI : Hayır, ben değilim. Kokuşmaya başlayan bir suç gömülü burda! Hem ne iblisçe bir suç! Siz kadınlar, siyah derili kölelere acıyıp serbest bıraktınız onları, ama beyazları alıkoydunuz. Senin için, çocuğun, annen ve uşakların için köle gibi çalıştım ben; mesleği, yükselmeyi gözden çıkardım; işkenceye uğradım, dövüldüm, uykusuz kaldım, bana çektirdiğin kaygılar yüzünden saçlarım ağardı. Sen sıkıntılardan uzak yaşayasan diye, yaşlanınca da, aynı hayatı çocuğunda bir daha yaşayasan diye katlandım bütün bunlara. O çocuğun babası olduğuma inandığım için katlandım. Hırsızlığın en aşağılık şekli, köleliğin en hayvancası bu! Tam on yedi yıldır hapis hayatı yaşadım, baştan beri de suçsuzdum. Buna karşılık sen ne verebilirsin bana?

LAURA : .Şimdi gerçekten delirdin işte!

YÜZBAŞI (*oturarak*) : Gün doğuyor sana! Suçunu gizlemeye çalışırken seyrediyor, derdini anlamadığım için sana acıyordum. Vicdanımı yatıştırıyor, bir karadüşü ruhundan uzaklaştırdığımı sanıyordum. Uykuda ağladığımı işitiyor, ama söylediklerini dinlemek istemiyordum. Oysa şimdi... şimdi! O gece, — Bertha'nın doğumu geliyor aklıma — sabaha doğru, ikiyle üç arasındaydım, daha yatmamıştım, okuyordum. Sanki seni boğmaya çalışıyorlarmış gibi, çığlık attın birdenbire: "Gelme! Gelme!" diye bağıryordun. Duvara vurdum, daha fazlasını işitmek istemiyordum. Uzun süredir içimde birtakım kuşkular uyanmaktaydı, bunların doğrulanmasını dinlemek istemiyordum. Ben işte buna katlandım senin uğruna; sen benim için ne yapacaksın?

LAURA : Ne yapabilirim ki? Tanrı'nın ve kutsal bildiğim her şeyin önünde yemin ederim ki, Bertha'nın babası sensin.

YÜZBAŞI : Neye yarar bu? "Anne, çocuğu uğruna her türlü suçu işleyebilir, işlemesi gerekir," diyen sen değil misin? Yalvarırım sana, geçmişin, anıların başı için, çektiği acıdan bir an önce kurtulmayı dileyen yaralı bir adam gibi yalvarırım, gerçeği söyle bana. Bir çocuk gibi çaresiz olduğumu görmüyor musun? Canım yandı anne, diye yanıp yakıldığımı duymuyor musun? Erkek olduğumu, sözünü insanların, hatta hayvanların dinlediği bir asker olduğumu unut. Acınacak bir yaratıktan başka bir şey değilim ben. Bütün iktidar nişanlarını üzerimden atıyor, canımın bağışlanmasını diliyorum!

LAURA (*elini kocasının alnına koyarak*) : Ne! Ağlayan bir erkek ha!

YÜZBAŞI : Evet, ağlayan bir erkek. Erkeğin gözleri yok mu? Erkeğin elleri, uzuvları, duyuları, düşünceleri, tutkuları yok mu? Kadının yediğiyle beslenmiyor mu o, kadını yaralayan silahlarla yaralanmıyor mu, kadını üşüten kış onu üşütmüyor mu, kadını ısıtan yaz onu da ısıtmıyor mu?

Bir yerimize bir şey batırsanız, kanımız akmaz mı? Bizi gı-dıklasanız, gülmez miyiz? Bizi zehirleseniz, ölmez miyiz? Ne diye erkek sessizce katlansın, asker gözyaşlarını gizlesin? Erkekçe değil de ondan mı? Peki neden erkekçe değil?

LAURA : Öyleyse ağla yavrum, ağla da annene kavuş yine. Unutma ki ben senin hayatına ikinci bir anne olarak girmiştım. Kocamandın, güçlüydün, ama tam gelişmiş bir erkek değildin. Dünyaya pek erken gelmiş dev bir çocuktun sen, belki de istenmeyen bir çocuk.

YÜZBAŞI : Doğru. Annemle babam beni istemiyorlarmış, bu yüzden iradesiz doğdum ben. Bunun içindir ki, seninle birleşirken, kendimi tamamlıyormuşum gibi geldi bana; bunun içindir ki, buyruk yürüten sen oldun. Ben, kışlada birliklere emirler verirken, evde söz dinleyen biri oldum. Senin yanında büyüdüm, üstün bir varlığa bakar gibi baktım sana; küçük, budala bir oğlummuş gibi dinledim seni.

LAURA : Evet, öyle oldu, ben de seni küçük bir oğlummuş gibi sevdim. Ama duyguların değişip de bana sevgili gibi yaklaştığında, nasıl utandığımı görmüyor muydun? Kucaklamalarından duyduğum sevincin ardı sıra öyle bir suçluluk duygusu geliyordu ki, utancını sanki ta kanımda duyuyordum. Anne, sevgili olmuştu! Öf! Öf!

YÜZBAŞI : Görüyordum, ama anlamıyordum. Erkekliğimi hor gördüğünü sanıyor, bu yüzden erkekleşip seni bir kadın olarak kazanmaya çalışıyordum.

LAURA : Senin yanlıştın burdaydı işte. Anne dostundu, biliyorsun, oysa kadın, düşmanındı. Cinsel aşk çekişmedir. Kendimi sana verdiğimi sanma. Hayır, vermedim; almak istediğimi aldım sadece. Ama senin bir üstünlüğün vardı, duyuyordum, bunu senin de duymanı istiyordum.

YÜZBAŞI : Üstünlük hep sendeydi. Uyanıkken, gözlerim apaçıkken bile, hipnotize edebiliyordun beni; öyle ne görüyor, ne de işitiyordum, söyleneni yapıyordum sadece. Elime çiğ bir patates verip beni bunun şeftali olduğuna inandırabilirdin; gülünç düşüncelerini bana deha kıvılcımları gibi gösterebilirdin. Yoldan çıkarabilirdin beni, evet, en bayağı şeyleri yaptırabilirdin bana. Anlayışın yoktu, yine de, benim elimle yönetilmektense, dizginleri kendi eline almak isterdin. Ama sonunda uyanıp düşünce, onurumun yaralandığını hissedince, bunun anısını kahramanca bir eylemle — ustaca bir iş, önemli bir buluşla — hatta harakiri yaparak silmek istedim. Ülkem için savaşmak istedim, ama fırsat çıkmadı. İşte o zaman bütün gücümle bilime yönelmek istedim. Şimdiyse, tam meyveyi koparmak üzere elimi uzatırken, buduyorsun kolumu! Zafer çelengim elimden alındı; artık yaşayamam. Erkek, ünsüz yaşayamaz çünkü.

LAURA : Peki kadın?

YÜZBAŞI : Kadın yaşar, çünkü çocukları var; erkeğınse yok. Ama biz, herkes gibi, kafamız düşler, ülküler, kuruntularla dolu, çocuk bilinçsizliğiyle yaşadık. Sonra da uyandık. Evet, ama ters uyandık, gözlerimizi açtığımızda yastığı ayaklarımızın altında bulduk; bizi uyandıransa uyurgezerin biriydi. Kadınlar yaşlanıp da kadınlıktan kesilince, çenelerinde sakal biter. Erkekler yaşlanıp da erkeklikten kesilince ne olur acaba? Bu yalancı şafakta ötenler gerçek horozlar değil, kısır horozlardı; onlara karşılık verenlerse, cinsiyetsiz tavuklardı. Böylece, üstümüze güneş doğması gerekirken, dolunay altındaki yıkıntılar ortasında bulduk kendimizi: O eski, güzel günlerde olduğu gibi tıpkı. Hafif sabah uykumuz, yabansı düşlerle tedirgin edilmişti sadece; uyanma diye bir şey yoktu!

LAURA : Biliyor musun, sen yazar olmalıydın.

YÜZBAŞI : Kim bilir.

LAURA : Uykum geldi. Daha başka kuruntuların varsa, yarına sakla.

YÜZBAŞI : Bir şey daha; gerçeklerle ilgili. Benden nefret ediyor musun?

LAURA : Evet, arasıra. Erkekleştğin zaman.

YÜZBAŞI : Irk nefreti gibi bir şey. Maymundan geldiğimiz doğruysa, bunun iki ayrı türden olması gerek. Aramızda hiçbir benzerlik yok.

LAURA : Ne demek istiyorsun?

YÜZBAŞI : Bu kavgada birimizin yenik düşmesi gerek.

LAURA : Hangimizin?

YÜZBAŞI : Zayıf olanın tabii.

LAURA : O zaman güçlü olan haklı olacak mı?

YÜZBAŞI : İster istemez! İktidar onda olduğuna göre!

LAURA : Öyleyse ben haklıyım.

YÜZBAŞI : Niye, senin ne iktidarın var ki?

LAURA : Bana gerekenin hepsi. Yarın seni vesayet altına aldırınca, yasalara uygun bir iktidar olacak bu.

YÜZBAŞI : Vesayet altına mı?

LAURA : Evet! O zaman senin o yabansı düşüncelerinden u-zak, dilediğim gibi büyüteceğim çocuğumu.

YÜZBAŞI : Peki ben olmayınca onun eğitimi neyle sağlanacak?

LAURA : Senin emeklilik maaşınla!

YÜZBAŞI (*ona doğru tehdit edercesine ilerleyerek*): Beni nasıl aldıracaksın vesayet altına?

LAURA (*bir mektubu göstererek*): Onaylanmış bir örneği yetkililerin elinde bulunan şu mektupla.

YÜZBAŞI : Ne mektubu?

LAURA (*soldaki kapıya doğru gerileyerek*): Kendi mektubun. Deli olduğunu doktora bildirdiğin mektup. (*Yüzbaşı, dili tutulmuş gibi, sessizce bakar ona.*) Babalık görevini, ekmek parası kazanma görevini, bu — ne yazık ki — gerekli görevleri tamamladın artık. Hiç bir gereğin yok artık, gidebilirsin! Gidebilirsin, çünkü aklımın iradem kadar güçlü olduğunu artık anlamış bulunuyorsun. Burda kalıp benim üstünlüğümü kabul edecek değilsin ya!

(*Yüzbaşı masaya gider, yanan bir lambayı alır, geri çekilerek kapıdan çıkan Laura'ya doğru fırlatır.*)

PERDE

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Önceki perdenin aynı. Ertesi akşam. Masanın üstünde yeni bir lamba yanmakta. Girişi engellemek için, kâğıt kaplı kapının önüne bir iskemle konmuştur. Üst kattaki odadan, gezinen birinin ayak sesleri duyulur. Dadi ayakta, tedirgin, dinler. Laura girer.)

LAURA : Anahtarları verdi mi sana?

DADI : Vermek mi? Nerde! Tanrı yardımcımız olsun, beyin cebinden aldım. Nöjd fırçalamak için giysilerini dışarı çıkarmıştı da.

LAURA : Öyleyse bugün nöbette olan Nöjd.

DADI : Evet Nöjd.

LAURA : Anahtarları bana ver.

DADI : Buyurun, ama bunun çalmaktan geri kalır yeri yok. Bakın nasıl geziniyor yukarda. Bir ileri bir geri, bir ileri bir geri!

LAURA : Kapının iyice sürgülendiğine emin misin?

DADI : Evet, iyice sürgülendi. (Ağlar.)

LAURA (yazıhaneyi açıp oturarak): Kendine gel Margaret. Kendimizi korumanın tek yolu sakın durmaktır. (Salonun kapısı vurulur.) Bak bakalım kim.

DADI (kapıyı açarak) : Nöjd.

LAURA : Söyle de içeri gelsin.

NÖJD (girerek): Albaydan haber geldi.

LAURA : Bana ver. (Okur.) Haa! Nöjd, bütün tüfeklerle fişekliklerdeki mermileri çıkardın mı?

NÖJD : Evet ham'fendi, buyurduğunuz gibi. .

LAURA : Öyleyse ben albaya cevap yazarken sen dışarda bekle.

(Nöjd çıkar.)

DADI : Dinleyin hanımcığım! Acaba ne yapıyor yukarda?

LAURA : Ses çıkarma. Yazı yazıyorum!

DADI (mırıldanarak) : Tanrı yardımcımız olsun! Bunun sonu neye varacak?

LAURA : Tamam! Nöjd'e ver şunu. Annemin bütün bunlardan hiçbir haberi olmayacak. Duyuyor musun?

(Dadi çıkar. Laura yazıhanenin çekmecelerini açar, bazı kâğıtlar çıkarır. Rahip girer.)

RAHİP : Laura'cığım! Sen de anlamışsındır ya, bütün gün dışardaydım, daha demin döndüm eve. Duyduğuma göre, burda korkunç şeyler oluyormuş.

LAURA : Evet kardeşim! Ömrümde ne böyle bir gece geçirdim, ne böyle bir gün!

RAHİP : Her neyse, görüyorum ki sana bir şey olmamış.

LAURA : Hayır, şükürler olsun! Ama bir düşün neler olabilirdi!

RAHİP : Hepsini bana bir bir anlat. Söylentiden başka bir şey işitmedim. Nasıl başladı?

LAURA : "Ben Bertha'nın babası değilim," diye abuk sabuk konuşmasıyla başladı, yanan lambayı suratıma fırlatmasıyla da son buldu.

RAHİP : Ama korkunç bir şey! Zırdelilik bu! Peki şimdi ne yapacağız?

LAURA : Daha fazla patlak vermesini önlemem gerek. Doktor hastaneden deli gömleği istetti. Demin albaya haber yolladım. İşlerimizin ne durumda olduğunu anlamaya çalışıyorum. Adolf her şeyi öylesine berbat etti ki...

RAHİP : Ne acı bir durum! Öteden beri böyle bir şeyin olmasından korkuyordum. Ateşle barut bir araya gelir de, patlamaz mı hiç! (*Çekmecenin içine bakar.*) O çekmecedeki de ne?

LAURA : Bak! Demek her şeyi burda saklıymış!

RAHİP (*çekmeceyi karıştırarak*) : Olur şey değil! Senin o-yuncak bebeğin bu! Bu da vaftiz başlığın... Bertha'nın kaynana zırılıtsı... Senin mektupların... Sonra bu madalyon... (*Gözlerini siler.*) Seni çok sevmiş olsa gerek, Laura. Ben hiç böyle bir şey saklamış değilim.

LAURA : Vaktiyle sevmiştin sanırım, ama zaman her şeyi değiştiriyor.

RAHİP : Bu kocaman kâğıt da ne? (*Kâğıdı inceler.*) Mezar satın almış! Eh, mezar deliler evinden yeğdir! Laura, doğru söyle: Senin bunda hiç suçun yok mu?

LAURA : Benim mi? Biri aklını oynatırsa, bunda benim ne suçum olabilir?

RAHİP : Eh! Başka sözüm yok! Kan su olmaz, akrabalık ister istemez gösterir kendini.

LAURA : Ne demek istediğini sorabilir miyim?

RAHİP (*gözlerini ona dikerek*) : Hadi!

LAURA: Ne var?

RAHİP : Hadi hadi! Kızının yetişmesinde tek başına söz sahibi olmak, arayıp da bulamadığın şey; bunu kolay kolay inkâr edemezsin.

LAURA : Anlamadım.

RAHİP : Sana hayran olmamak elde değil Laura!

LAURA: Öyle mi?

RAHİP : Şu serbest düşünceliye vasi olacağım aklıma geldikçe... Ben ki onu, bahçemizin ayrıkotu olarak görmüşümdür öteden beri.

LAURA (*belli etmeden gülüverir, sonra birden ciddileşir*): Bunu da benim yüzüme karşı söyleyebiliyorsun ha, ben ki onun karısıyım?

RAHİP : Ne kadar güçlüsün Laura! İnanılmayacak kadar güçlü! Kapana düşen bir tilki gibisin: Ele geçmektense, bacağını kemirmeyi yeğ tutarsın. Usta bir hırsız gibi: Kimseyi, kendi vicdanını bile suç ortağı etmek istemezsin. Aynaya baksana bir! Bakamazsın!

LAURA : Ben hiç ayna kullanmam.

RAHİP : Öyle. Kendine bakamazsın ki... Elini göreyim. Ufacık bir kan lekesi yok: İz miz kalmamış o sinsi zehirden! Yasaların erişemeyeceği küçücük, masum bir cinayet: Bilinçsiz bir cinayet. Bilinçsiz mi? Deha eseri bu! Yukardakini dinle! Dikkat et Laura! O adam bir boşanırsa, ikiye böler seni!

LAURA : Böyle konuştuğuna göre, vicdanın tedirgin olsa gerek. Elinden gelirse, suçla beni.

RAHİP : Suçlayamam.

LAURA : Gördün mü! Suçlayamazsın, demek ki ben suçsuzum. Şimdi, sen kendi işine bak, ben de kendi işime bakayım. İşte doktor geldi! (*Doktor girer. Laura ayağa kalkar.*) Sizi gördüğüme çok sevindim doktor! Biliyorum, yardımınıza güvenebilirim, ama ne yazık ki yapılabilecek fazla bir şey yok. Nasıl geziniyor yukarda, duyuyor musunuz? Artık emin oldunuz mu?

DOKTOR : Bir saldırı olayı var, bundan eminim. Ama şöyle bir mesele çıkıyor ortaya: Öfke patlaması mı sayılmalı bu, yoksa deliliğin patlak vermesi mi?

RAHİP : Bu patlak verme olayı bir yana, birtakım saplantılarla başının deritte olduğunu da kabul edersiniz.

DOKTOR : Bana öyle geliyor ki, rahip efendi, sizin saplantılarınız daha köklü.

RAHİP : Ta derinlere kök salan manevi inançlarım... .

DOKTOR : İnançları bir yana bırakalım!... Ham'fendi, kocanızın para cezasına çarptırılması, ya da hapsedilmesi, ya da deliler evine gönderilmesi sizin kararınıza bağlı. Yüzbaşının bu davranışı için ne düşünüyorsunuz?

LAURA : Ben buna şimdi cevap veremem.

DOKTOR : Demek ki aileniz için en hayırlı şeyin ne olacağı konusunda ta derinlere kök salan inançlarınız yok? Peki siz ne dersiniz, rahip efendi?

RAHİP : Her iki durum da rezalete yol açar. Bir şey söylemek zor.

LAURA : Bunu para cezasıyla atlatacak olursa, yine saldırı-bilir.

DOKTOR : Hapse atılınca da, çok geçmeden çıkar yine. Anlaşılan, bu durumda, her iki taraf için de en iyisi, onun deli sayılması. Dadı nerde?

LAURA : Niye sordunuz?

DOKTOR: Deli gömleğini hastaya o giydirmeli. Birden değil, ben hastayla konuştuktan sonra, emir verir vermez. Şey... giysi dışarda. *(Salona geçer, büyük bir paketle döner.)* Lütfen dadıyı çağırın.

(Laura zili çalar. Doktor, deli gömleğini paketten çıkarmaya koyulur.)

RAHİP : Korkunç! Korkunç!

(Dadı girer.)

DOKTOR: Dadı! Şimdi lütfen dikkat et. Şu gömleği görüyorsun ya. Ben: "Giydir," der demez, bunu arkadan yüzbaşının sırtına geçirivereceksin. Saldırmasını önlemek için, anlıyorsunuz ya. Kolları son derece uzun, görüyorsun. Kımlıdayamasın diye. Bunların arkadan bağlanması gerek. Bak, burda tokalı bir kayış var, daha sonra bunları bir iskemlenin koluna, ya da en uygun ne varsa, ona bağlayacaksın. Nasıl, yapabilecek misin bunu?

DADI : Hayır doktor, hayır, bunu yapamam ben!

LAURA : Niye kendiniz yapmıyorsunuz doktor?

DOKTOR : Hastanın bana güveni yok da ondan. Bu tam sizin yapacağınız iş ham'fendi, ama korkarım, onun size de güveni yok. *(Laura suratını buruşturur.)* Belki de siz, rahip efendi...

RAHİP : Beni bağışlamanızı dilerim.

(Nöjd girer.)

LAURA : Haberi götürdün mü?

NÖJD : Evet ham'fendi.

DOKTOR : Oo, sen misin Nöjd! Burdaki durumdan haberin var, değil mi? Yüzbaşı aklını oynattı, ona bakabilmemiz için bize yardım etmelisin.

NÖJD : Yüzbaşım için yapabileceğim bir şey varsa, ondan esirgemeyeceğimi kendisi bilir.

DOKTOR : Bu gömleği ona giydireceksin.

DADI : Hayır! Dokunmayın ona! Nöjd incitmesin onu! Ben kendim giydiririm, yavaşça, usulca. Ama Nöjd dışarda bekleyip ben isteyince bana yardım edebilir. En iyisi öyle yapsın o.

(Kâğıt kaplı kapı şiddetle vurulur.)

DOKTOR: İşte geldi! *(Dadıya:)* Şu gömleği iskemlenin üstüne koy, şalının altına sakla! Şimdi siz çıkın, hepiniz, rahiple ben onu karşılırsınız. Kapı fazla dayanmaz. Çabuk olun!

DADI *(soldan çıkarken)* : Tanrı yardımcımız olsun!

(Laura yazıhaneyi kapayıp Dadı'yı izler. Nöjd salona geçer. Kâğıt kaplı kapı patlarcasına açılır, kilit kırılır, iskemle yere devrilir. Yüzbaşı, kucagında bir yığın kitap, girer.)

YÜZBAŞI :*(kitapları masanın üzerine koyarak)* : Hepsi bur-da! Bu kitapların her birinde bulabilirsiniz! Demek o kadar deli değilmişim ben! *(Kitabın birini alarak:)* Bakın, Odyssea'nın Uppsala çevrisinin 1. kitabının 6'ncı sayfasının 215'inci satırında neler yazılı: Telemakhos Athe-na'ya diyor ki:"Odysseus'unoğlu olduğumu söylüyor annem, ama ben bundan emin değilim. Babasının kim olduğunu bilen çocuk bilge olsa gerektir. "Telemakhos Penelope'den kadınların en namuslusundan böyle kuşkuluyor işte!

(Bir başka kitabı alarak:)

Burda Peygamber Ezekiel diyor ki: "İşte babam, dedi budala; oysa kim, hangi tohumdan geldiğini söyleyebilir?" Yeteri kadar açık. Başka ne var burda? Merzlyakov'un Rus Edebiyatı Tarihi. Rusya'nın en büyük ozanı Aleksan-dır Puşkin, öldürücü bir yara almıştı; ama düelloda göğsünden yediği kurşundan çok, karısının sadakatsizliğiyle ilgili söylentilerdi onu yaralayan, ölüm döşeginde: "Karım masumdu," diye yemin etti. Eşşek! Eşşek! Nasıl yemin edebildi buna? Görüyorsunuz, okurum ben kitaplarımı. Merhaba Hazreti Yunus! Burdasın ha? Doktor da, tabii! İrlandalı erkekler arasında, karılarının suratlarına yanan lamba fırlatmak töredenmiş... bundan dehşet duyan bir İngiliz hanımına ne dediğimi hiç anlattım mı size? "Tanrım, ne kadınlar!" demiştim. "Kadınlar mı?" diye kekele-mişti. "Elbette," diye karşılık vermiştim, "İşler böylesine sarpa sardığında, erkek yanan bir lambayı kavrayıp sevdiği, tapındığı bir kadının suratına fırlatırsa, o zaman emin olunabilir ki..."

RAHİP : Neden emin olunabilir?

YÜZBAŞI : Hiçbir şeyden! Hiçbir şeyden emin olamazsınız, ancak inanabilirsiniz. Öyle değil mi Hazreti Yunus? İnanan kurtulur. Kurtulur ya! Hayır. İnanmak yüzünden lanetlenebilir kişi! Ben bunu bilir bunu söylerim.

DOKTOR : Ama yüzbaşım..

YÜZBAŞI : Tutun çenenizi! Sizin ağzınızdan tek söz işitmek istemiyorum! Ordaki bütün dedikoduları tıpkı bir telefon gibi aktarmanızı dinlemek istemiyorum! Ordaki!... Ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Dinle beni Hazreti Yunus. Çocuklarının babası olduğuna inanıyor musun? Yanılmıyorsam ders vermeye özel bir öğretmen gelirdi size, hem de yakışıklı bir delikanlıydı. Onunla ilgili birtakım dedikodular anlatılırdı.

RAHİP : Dikkat et, Adolf!

YÜZBAŞI : Perukanın altını bir yokla bakalım, iki küçük şişkinlik var mı, yok mu. Hay Allah! Nasıl da benzi attı! Yaa! Elbette söylentiydi bunlar, ama hey Tanrım, ne sözler çıkar insanların ağzından! Biz evli erkekler ne gülünç şeyleriz, hepimiz, hepimiz! Doğru değil mi doktor? Peki sizin yataktan, şu karı koca birlikte yattığınız yataktan ne haber? Sizin evde bir teğmen yok muydu, ha? Durun hele, bakalım tahmin edebilecek miyim. Adı...

(Dok torun kulağına fısıldar.)

Vay canına! Bunun da mı benzi atıyor ne! Boş verin dostum! Karınız ölmüş ve gömülmüş bulunuyor, olmuş bir şeye hiçbir zaman değiştirilemez. Aslında tanırdım onu. Kendisi şimdi... — Yüzüme bakın doktor! Hayır, gözlerimin içine bakın! — Şimdi süvari binbaşısı o! Tanrım! Eminim o da boynuzludur!

DOKTOR (*kızgın*) : Lütfen konuyu değiştirin yüzbaşım!

YÜZBAŞI : Bakın! Ben boynuz der demez, değiştirmek istiyor konuyu!

RAHIP : Sen de biliyorsun ki, kardeşim, aklın başında değil pek.

YÜZBAŞI : Biliyorum, biliyorum. Fakat şu süslü başlarınızı bir süre ben kullansaydım, çok geçmeden sizi de kapatırlardı bir yere. Ben deliyim. Ama nasıl delirdim? Bu ilgilendirmiyor mu sizi? Hayır, kimseyi ilgilendirmiyor.

(*Masadan fotoğraf albümünü alır.*)

Tanrım! İşte kızım! Benim mi? İşte bundan emin olamayız. Emin olmak için ne yapmak gerektiğini söyleyeyim mi size? Toplumca kabul edilebilmek için, önce evlenmeli. Derken hemen ayrılıp aşk hayatı yaşamalı; doğacak çocukları da evlat edinmeli sonunda. Böylece bu çocukların hiç değilse evlatlığınız olduğu bilinebilir. Öyle değil mi? Fakat şimdi bunun ne yardımı dokunabilir ki bana? Siz benim ölümsüzlüğümü elimden aldıktan sonra, artık bana neyin yardımı dokunabilir ki? Uğruna yaşayacağım hiçbir şey kalmadıktan sonra, bilim, felsefe ne işime yarar benim? Şerefim olmayınca ben hayatı neyleyim? Sağ kolumu, beynimin yarısıyla belkemiğimin yarısını bir başka ağacın gövdesine aşılamaştım; birlikte büyür de, bir tek, daha kusursuz bir ağaç haline gelirler sanıyordum. Derken biri bıçakla gelip aşı yerinin altından kesiverdi. Şimdi ancak yarım bir ağacım ben. Öbür yarı, benim kolum ve beynimin yarısıyla büyümekte şimdi. Oysa ben sararıp solmaktayım, ölüyorum; çünkü varlığımın en iyi parçasıydı verdiğim. Bırakın da öleyim artık! Bana ne yapacaksınız yapın! Ben yokum artık!

(*Doktorla Rahip fısıldaşırlar. Soldan çıkarlar. Yüzbaşı bir iskemleye yığılır. Bertha girer.*)

BERTHA (*Yüzbaşı'ya giderek*) : Hasta mısın babacığım?

YÜZBAŞI ("*Baba*" *sözü üzerine başını kaldırıp aptal aptal bakarak*) : Ben mi?

BERTHA : Sen ne yapmışsın biliyor musun? Lambayı annemin üstüne fırlatmışsın.

YÜZBAŞI : Öyle mi?

BERTHA : Evet. Ya bir yeri incinseydi?

YÜZBAŞI : Ne olurdu ki?

BERTHA : Sen böyle konuşursan benim babam değilsin!

YÜZBAŞI : Ne dedin? Baban değil miyim? Nerden biliyorsun? Kim söyledi? Peki kimmiş baban? Kim?

BERTHA : Sen değilsin herhalde!

YÜZBAŞI : Ben değil de bir başkası ha! Kim peki? Kim? Görünüşe bakılırsa iyi doldurmuşlar seni. Kim söyledi? Kendi çocuğumun yüzüme karşı: "Sen benim babam değilsin," dediğini işitecektim demek! Böyle şeyler söylemekle annene hakaret ettiğinin farkında değil misin? Anlamıyor musun ki, bunların doğru olması onun için lekedir?

BERTHA : Anneme dil uzatmaya kalkma sakın!

YÜZBAŞI : Görüyorum ki hepiniz bana karşı birlik olmuşsunuz. Evet! Öteden beri böyle bu!

BERTHA : Baba!

YÜZBAŞI : Bu sözü ağzına alma bir daha!

BERTHA : Baba! Baba!

YÜZBAŞI (*onu kendine çekerek*) : Bertha, sevgili yavrum, e-vet, benim çocuğumsun sen! Evet, evet, öyle olması gerek; öyledir de! Hasta bir kafanın kuruntusuydu o, yelle gelmişti, salgın gibi, humma gibi. Bana bak! Bak da gözlerinde göreyim ruhumu... Ama onun ruhunu da görüyorum! İki ruhun var senin, biriyle beni seviyor, öbürüyle de nefret ediyorsun benden. Sen yalnız beni sevmelisin! Senin bir tek ruhun olmalı, yoksa hiçbir zaman huzura eremezsin, ben de eremem! Senin bir tek düşüncen olmalı, benim düşüncemin meyvesi olmalı bu! Senin bir tek iraden olmalı, benim iradem olmalı bu!

BERTHA : Hayır, hayır! Kendim olmak istiyorum ben!

YÜZBAŞI : Hiçbir zaman olamayacaksın! Bak, yamyamım ben, seni yiyeceğim! Annen beni yemek istedi, ama beceremedi. Ben, çocuklarını yiyen Tarım Tanrısı Satürn'üm. Ona önceden bildirilmişti: "Sen çocuklarını yemezsen, onlar seni yiyecekler." Ya yersin, ya da yenirsin: İşte bütün dava! Ben seni yemezsem, sen beni yiyeceksin; dişlerini gösterdin bile! (*Silahlığa gider.*) Korkma yavrucuğum! Bir şey yapmayacağım sana. (*Silahlıktan bir tabanca alır.*)

BERTHA (*kaçmaya yeltenerek*) : Yetiş anne, yetiş! Öldürecek beni!

DADI (*çabucak girerek*) : Bay Adolf, ne yapıyorsunuz Allah aşkına?

YÜZBAŞI (*tabancayı yoklayarak*): Mermileri çıkardın mı?

DADI: Ha, evet, temizleyip kaldırmıştım. Siz şöyle oturup rahatınıza bakın, ben hemen gider getiririm. (*Yüzbaşığı kolundan tutup bir iskemleye oturtur. Yüzbaşı durgunlaşır. Dadi deli gömleğini alıp iskemlenin arkasından yaklaşır. Bertha dışarı sıvışır.*) Hatırlar mı Bay Adolf? Kendisi benim küçük, sevgili yav-rumken, geceleri üstünü güzelce örter de, onunla birlikte dua ederdim. Gece susayınca, nasıl kalkıp ona içecek bir şey verdiğimi de hatırlar mı? Sonra, korkulu düşler görüp bir türlü uyuyamadığı zamanlar, mumu yakardım da, ona güzel masallar anlatırdım. Hatırlar mı Bay Adolf?

YÜZBAŞI : Devam et Margaret. İçimi rahatlatıyor.

DADI : Pekâlâ öyleyse iyi dinleyin! Bay Adolf hatırlar mı? Bir gün kayık yontmak için mutfaktan kocaman bir bıçak ele geçirmişti; derken ben gelmiş, bıçağı elinden hileyle almıştım. Kendisi küçük, sersem çocuğun biriydi, hileye başvurmadan olmazdı; yapılan şeyin kendi iyiliği için yapıldığını taş çatlasa anlamazdı. "Ver şu yılanı bana," demiştim: "Yoksa sokuverir seni!" Bıçağı hemen bırakmıştı.

(*Tabancayı Yüzbaşı'nın elinden alır.*) Sonra, giyinme vakti gelince, bir türlü giyinmezdi. O zaman onu okşamak: "Senin altından ceketin olmalı, sen prensler gibi giyinmelisin," demek zorunda kalırdım. Derken o küçük ceketini alırdım — basbayağı yeşil yünden bir şeydi bu — tam önünde tutar: "Hadi," derdim, "sok bakayım kollarını, ikisini de!"

(*Deli gömleğini giydirir.*)

Sonra da derdim ki: "Şimdi ben arkanı düğmelerken, sen de sessizce, güzel güzel otur, e mi!"

(*Gömleğin kollarını arkadan bağlar.*)

Sonra da derdim ki: ' Hadi şimdi kalk, uslu bir çocuk gibi gezin de, dadın görsün, nasıl, yakışmış mı..."

(*Yüzbaşı'yı sedire götürür.*) Sonra da derdim ki: "Artık yatmalısın."

YÜZBAŞI : Ne dedin? Daha yeni giyinmişken yatmak ha? Hay Allah! Ne yaptın bana? (*Kurtulmaya çalışır.*) Seni iblis karı, bu ne şeytan kurnazlığı böyle! Sende bunu tasarlayacak kafa olduğu kimin aklına gelirdi!

(*Sedire uzanır.*)

Bağlanmış, kırılmış, aldatılmış! Ölmek bile elde değil!

DADI : Bağışlayın Bay Adolf, bağışlayın beni! Çocuğu öldürmenizi önlemek zorunda kaldım.

YÜZBAŞI : Neden bırakmadın ki onu öldüreyim? Hayat cehennem, ölüm de cennetse, çocukların yeri cennet değil midir?

DADI : Ölümünden sonrasını nerden biliyorsunuz ki?

YÜZBAŞI : Gerçekten bilinen tek şeydir o. Hayat hiç bilinmez. Ah, keşke ta baştan bilinseydi!

DADI : Bay Adolf! Şu inatçı yüreğinize baş eğdirin de, acımasını dileyin Tanrı'dan! Henüz geç kalmış değilsiniz. İsa Efendimiz, çarmıhtaki hırsıza: "Bugün cennette benimle beraber olacaksın," dediği zaman da geç kalınmamıştı.

YÜZBAŞI : Burnun leş kokusu aldı da ondan ötüyorsun böyle, değil mi koca karga?
(*Dadı cebinden dua kitabını çıkarır. Yüzbaşı seslenir.*) Nöjd! Orda mısın Nöjd?
(*Nöjd girer.*)

Şu kadını evden dışarı at, yoksa dua kitabıyla boğacak beni! Pencereden mi atarsın, bacadan mı, şunu dışarı at da, nasıl atarsan at!

NÖJD (*Dadıya bakarak*) : Tanrı yardımcınız olsun yüzbaşım! Bunu ta yürekten dilerim. Yapamam. Elim varmaz! Altı erkek olsa vız gelirdi, ama bir kadına el kaldıramam!

YÜZBAŞI : Ne? Bir tek kadınla başa çıkamazsın ha?

NÖJD : Hayır, başa çıkarım, ama erkeğin kadına el kaldırmasını önleyen tuhaf bir şey var.

YÜZBAŞI : Neymiş o tuhaf şey? Onlar bana el kaldırmadılar mı?

NÖJD : Evet ama yüzbaşım, elim varmıyor işte! Rahibe vurmamı istemeniz gibi bir şey bu. Bir çeşit din: İliğinize işlemiş. Yapamam!

(*Laura girer, Nöjd'e işaret eder. Nöjd çıkar.*)

YÜZBAŞI : Omfale! Omfale! Herkül sana yün eğirirken sopayla oynuyorsun ha!

LAURA (*sedire yaklaşarak*) : Adolf! Bana bak! Senin düşmanın olduğuma inanıyor musun?

YÜZBAŞI : Evet, inanıyorum. Bütün kadınların bana düşman olduğuna inanıyorum. Doğumumdan sancı çekecek diye dünyaya gelmemi istemiyordu annem. O benim düşmanımdı. Hayatımı, daha tohum halindeyken besinsiz bıraktı, bu yüzden yarı sakat doğdum. Kız kardeşim, bana boyun eğdirdiği için düşmanımdı. Kucakladığım ilk kadın benim düşmanımdı: Kendisine sunduğum aşka karşılık, on yıl süren bir hastalığa saldı beni. Kızım, seninle benim aramda seçim yapmak zorunda kaldığında, düşmanım oldu. Hele sen, sen, karım, can düşmanım oldun, çünkü beni cansız yere serinceye dek elini çekmedin üzerimden!

LAURA : Ama ben böyle bir şey olmasını istemiş değilim ki. Hiçbir zaman tasarlamadım bunu. Belki senden kurtulmak için belirsiz bir arzu duyuyordum; yolumu tıkiyordun çünkü. Davranışlarımda herhangi bir düzen görüyorsan, eh, belki vardı böyle bir şey, ama ben farkında değildim. Hiçbir şeyi öyle, düşünerek yapmadım; davranışlarım, senin döşediğin raylar üzerine kayıp gitti sadece. Vicdanım tertemiz; suçsuz olmasam bile, Tanrı önünde suçsuz hissediyorum kendimi. Senin varlığın, yüreğimin üzerinde bir taş gibiydi, bastırdıkça bastırıyordu; sonunda, bu dayanılmaz yükü silkip atmaya çalıştı yüreğim. Bence olup biten bu; seni bilmeden incittiysem, beni bağışlamamı dilerim.

YÜZBAŞI : Bütün bunlar akla uygun şeyler, ama bana ne gibi yardımı dokunur ki? Suç kimde? Belki de fazla hesaba dayanan evliliğimizde. Eskiden karı alırdınız, şimdiyse, bir iş kadınıyla ortaklığa giriyorsunuz, ya da bir arkadaşla ev kuruyorsunuz. Bu durumda ortağa saldırıyor, ya da arkadaşın ırzına geçiyorsunuz. Peki aşka ne oluyor, duyuların o sağlam aşkına? İhmalden

ölüyor. Ya ortak hesap yokken, çeki elinde bulundurana ödenecek o aşk hisselerinin kazanç payına ne oluyor? İflasa uğrayınca, çek kimin elinde kalıyor? Bu hesaba dayanan çocuğun babası gerçekte kimdir?

LAURA : Çocukla ilgili kuşkuların baştan aşağı temelsiz.

YÜZBAŞI : İşin korkunç yanı da bu ya! Temeli olsaydı, hiç değilse kavrayacak, tutunacak bir şey olurdu. Şimdiyse, çalıların arasında pusu kuran, arasına başlarını çıkarıp sırttan gölgeler var ancak. Havayla savaşmak, ya da boş fişeklerle yalancılıktan savaşmak gibi bir şey. Gerçek, ne denli öldürücü olursa olsun, kişinin çaba göstermesine yol açar, gövdesini ve ruhunu eyleme hazırlar. Oysa şimdi, düşüncelerim sisler içinde dağılıyor, beynim ateş alıncaya dek sürtünüyor boşluğa... Başımın altına yastık koy. Üzerime bir şey ört; üşüyorum. Korkunç üşüyorum,

(Laura sırtındaki atkıyı Yüzbaşının üstüne örter. Dadı çıkar.)

LAURA : Elini ver, canım.

YÜZBAŞI : Elimi mi? Şu arkamdan bağladığını mı! Omfale! Omfale! Ama atkın dudaklarıma değişiyor, yumuşacık. Kolların gibi sıcak ve yumuşak, vanilya kokuyor. Gençliğinde, saçların da böyle kokardı. Gençliğinde Laura, hani kayın ağaçlarının arasında gezinirdik ya...çuhaçiçekleriyle ardıç-kuşları vardı... ne güzel, ne güzel! Bir düşün, yaşamak ne güzeldi o zamanlar; bir de şimdikine bak! Böyle olmasını istemezdim, ben de istemezdim. Ama oldu. Peki kimin buyruğu altında yaşamamız?

LAURA: Tanrı'nın.

YÜZBAŞI : Boğuşma Tanrısının desene! Ya da Tanrıçasının... bugünlerde olduğu gibi. Kaldırın üzerimde yatan şu kediyi!

(Dadı bir yastıkla girer, atkıyı Yüzbaşı'nın üzerinden alır.) Üniformamı getir. Ceketimi üzerime ört.

(Dadı ceketini askıdan alıp üzerine örter. Yüzbaşı, Laura'ya:)

Ah, o sert aslan derisini alacaktın elimden ha! Omfale! Omfale! Kurnaz kadın seni! Barış tutkunu, silah bıraktıran! Uyan Herkül, onlar sopanı elinden almadan! İpekli kumaşlandır diyerek, zırhımızı üzerimizden hileyle çıkardınız. Ama ipekli kumaş olmadan önce, demirdendi o zırh, demirden! Eskiden askerin gömleğini demirciler döverdi, şimdi kadın terziler diyor. Omfale! Omfale! Kaba güç, hain zayıflığın önünde yere serildi. Utan! Ey şeytan kadın! Bütün cinsine lanet olsun senin!

(Tükürmek için doğrulur, ama yine, yıkılır.) Ne biçim yastık bu bana verdiğin, Margaret? Ne kadar sert, ne kadar soğuk! Ne kadar soğuk! Yanıma gel de, şu iskemleye otur.

{Dadı oturur.}

Evet, öyle! Başımı kucağına koyayım. Oh, ne sıcak! Üzerime eğil de göğsünü hissedeyim. Ah, bir kadının göğsünde uyumak ne tatlı: İster anne olsun bu, ister sevgili! Ama en tatlısı, anneninki!

LAURA : Çocuğunu görmek ister misin Adolf? Söyle!

YÜZBAŞI : Çocuğumu mu? Erkeğin çocuğu olmaz ki. Ancak kadının çocuğu olur. Bunun için, gelecek kadınlarındır. Bizse çocuksuz ölürüz. Ey. bütün çocukları candan seven Tanrı!

DADI: Dinleyin! Tanrı'ya dua ediyor!

YÜZBAŞI : Hayır, sana ediyorum. Beni uyutasın diye! Yorgunum, öyle yorgunum ki... İyi geceler Margaret! "Kutlu olasın kadınlar arasında!"

(Doğrulur, derken bir çığlıkla Dadı'nın kucağına yığılır.)

LAURA (kapıdan seslenerek) : Doktor!

(Doktor'la Rahip girerler.) Yardım edin doktor, geç kalınmadıysa! Bakın, soluğu kesildi!

DOKTOR *(hastanın nabzına bakarak)*: Çarpıttıdan.

RAHİP : Öldü mü?

DOKTOR : Hayır, uyanabilir daha, ama neye uyanacağı bilinemez.

RAHİP : "Önce ölüm, sonra yargı..."

DOKTOR : Yargı da yok, suçlama da! Siz ki, insanın alinyazı-sını Tanrı'nın yönettiğine inanıyorsunuz... bu işi ona bırakmalısınız.

DADI : Ah rahip efendi! Son nefesinde Tanrı'ya dua etti!

RAHİP *(Laura'ya)* : Doğru mu?

LAURA : Doğru.

DOKTOR : Öyleyse, benim hünerime iş kalmıyor demektir. Hastalığın nedenini anlamak nasıl elimden gelmezse, bunu yargılamak da elimden gelmez. Hünerinizi denemek sırası sizde, rahip efendi.

LAURA : Şu ölüm döşeginin başında söyleyeceğiniz bu kadar mı doktor?

DOKTOR : Bu kadar. Bütün bildiğim bu kadar. Fazlasını bilen varsa buyursun, konuşsun!

(Bertha girer, Laura'ya koşar.)

BERTHA : Anne! Anne!

LAURA : Yavrum! Benim yavrum!

RAHİP: Âmin

PERDE

August Strindberg, Seçilmiş Oyunları I, Adam Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, Ağustos 1982,
Çev.: A.Turan OFLAZOĞLU